สะท้อนย้อนคิด-การศึกษาการถ่ายภาพสารคดีในฐานะสนามต่อสู้ของวาทกรรม กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดีในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทย[1]

วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอองค์ความรู้จากกระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ของผู้เขียนในฐานะช่างภาพสารคดีวิชาชีพ เพื่ออภิปรายถึงบทบาทของภาพถ่ายสารคดีในฐานะ “สนามต่อสู้ของวาทกรรม” และ “พยานหลักฐานทางสังคม” ในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่อาจเทียบเคียงได้ถึงแนวคิดอัตชาติพันธุ์วรรณนา (autoethnography) ซึ่งทำให้เกิดการปรับใช้ “หนึ่งบุคคลสองสภาวะ” คือ การทำงานร่วมกันระหว่างบทบาทนักวิจัยและช่างภาพเจ้าของประสบการณ์เชิงประจักษ์

ผลการสะท้อนย้อนคิดพบประเด็นสำคัญใน 2 ระดับ คือ ระดับจิตสำนึกของช่างภาพ ที่พบว่า กระบวนการผลิตภาพถ่ายเป็นสนามต่อสู้ระหว่าง “ภาพถ่ายที่ดี” ตามทัศนะของช่างภาพวิชาชีพ ที่อาจมีบางส่วนผลิตซ้ำภาพตัวแทนแบบเดิมของผู้ค้าบริการทางเพศ กับ “วาทกรรมสิทธิมนุษยชน” ที่มุ่งรื้อสร้างภาพตัวแทนและคืนความเป็นมนุษย์ให้กับผู้ค้าบริการทางเพศ ในขณะที่ระดับบริบทสังคม

* วันที่รับบทความ 22 เมษายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ 12 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ 17 พฤษภาคม 2569

[1] บทความนี้ดัดแปลงส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารศึกษา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* ซึ่งมีการเผยแพร่บางส่วนในงานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการสื่อสาร ครั้งที่ 9 ประจำปี 2568 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2568

[2] อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาวารสารศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พบว่า กระบวนการสะท้อนประสบการณ์ช่วยให้เห็นการทำหน้าที่เป็นบันทึกทางสังคมของการถ่ายภาพสารคดี ที่ไม่ใช่เพียงตัวภาพถ่าย แต่รวมถึงกระบวนการถ่ายภาพที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง และการยอมรับภาพความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศในสื่อ

กระบวนการสะท้อนย้อนคิดได้นำเสนอให้เห็นว่า การถ่ายภาพสารคดีไม่ใช่เพียงการบันทึกข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อหน้าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประสบการณ์ของช่างภาพและสิ่งที่ไม่ปรากฏในภาพ ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกทางสังคมที่เชื่อมโยงกับมิติของอำนาจ วาทกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างแนบแน่น

คำสำคัญ: การสะท้อนประสบการณ์ ภาพถ่ายสารคดี วาทกรรม ผู้ค้าบริการทางเพศ ภาพตัวแทน

Self-Reflection: Documentary Photography as a Discursive Battlefield in the Case of Sex Workers in Thai society

Varuth Pongsapipatt[3]

Abstract

The objective of this article is to present knowledge derived from the self-reflection process of the author in their capacity as a professional documentary photographer. The study discusses the role of documentary photography as a "discursive battlefield" and "social evidence" regarding sex workers in Thailand. Utilizing a qualitative research methodology comparable to autoethnography, the study employs a "one person, two states" approach, which is a collaborative integration of the researcher's role and the photographer's empirical experience.

The results of the reflection reveal key issues at two distinct levels. At the level of the photographer's consciousness, the production process serves as a conflict zone between "good photography" from a professional standpoint, which may inadvertently reproduce traditional tropes of sex workers and the "human rights discourse," which aims to deconstruct such representations and restore the subjects' humanity. In terms of the social context, the reflection process demonstrates that documentary photography functions as a social record. This includes not only the final product of this documentary photographs but the entire

[3] Lecturer in the Department of Journalism, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University

photographic process, which reflects societal shifts, political phenomena, and the evolving media acceptance of the human dimension of sex workers.

In conclusion, this self-reflection underscores that documentary photography is not merely a recording of facts appearing before the lens. Rather, it covers the photographer's lived experience and the elements left "unseen" in the frame. Both are integral parts of a social record intimately linked to dimensions of power, discourse, and social transformation.

Keywords: self-reflection, documentary photography, discourse, sex workers, representation

เกริ่นนำ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และอภิปรายข้อค้นพบจากการใช้วิธีวิจัยการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) การถ่ายภาพสารคดีของตัวผู้เขียน ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาพถ่ายสารคดีในฐานะสนามต่อสู้ของวาทกรรมในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ และฉายภาพบริบททางสังคมที่ภาพถ่ายสารคดีดำรงอยู่ในฐานะพยาน/หลักฐานของสภาวะทางสังคม โดยบทความนี้เป็นการนำเสนอส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* ซึ่งนำเสนอบางส่วนของผลการศึกษาในงานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการสื่อสาร ครั้งที่ 9 ประจำปี 2568 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2568 โดยนำมาปรับปรุง และอภิปรายผลเพิ่มเติม

งานวิจัยเรื่อง *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* เป็นการศึกษาผ่านแนวคิดของการเข้ารหัส/ถอดรหัส ซึ่งนำไปสู่การศึกษาการถ่ายภาพสารคดีในฐานะกระบวนการในการเข้ารหัส และพบถึงการทำงาน/ต่อสู้ของวาทกรรมในกระบวนการเข้ารหัสตัวสารผ่านประเด็นเรื่องผู้ค้าบริการทางเพศ

ที่มาที่ไปของการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ เริ่มจากข้อสังเกตของผู้เขียนที่พบว่าผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยล้วนตกอยู่ภายใต้ความหมายในทางลบ ผ่านภาพตัวแทนในสื่อที่มีลักษณะของความเป็นคนนอกสังคม ไม่ถูกยอมรับ และถูกกดทับ ได้แก่ เป็นวัตถุทางเพศ เป็นผู้เสื่อมโทรมทางศีลธรรม เป็นคนบาป และเป็นผู้กระทำผิดจากมาตรฐานทางเพศของสังคม ปรากฏทั้งในสื่อบันเทิงคดี (fiction) และสื่อที่อิงกับข้อเท็จจริง (non-fiction) อย่างไรก็ตาม ภาพตัวแทนเหล่านี้คือสิ่งที่ถูกผลิตซ้ำผ่านวาทกรรมที่ฝังรากในสังคม และสถาปนาผ่านสถาบันต่างๆ เพื่อตอกย้ำมายาคติว่า ผู้ค้าบริการทางเพศเป็นผู้เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานทางสังคม (deviant) ในอีกนัยหนึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ภาพของผู้ค้าบริการทาง

เพศที่ปรากฏในสื่อนั้น มักถูกนำเสนอในมิติเดียวคือมิติด้านลบ ที่แตกต่างจากความเป็นจริงของมนุษย์ที่มีความหลากหลาย

ภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศที่อธิบายไปดังกล่าว นำไปสู่กระบวนการสืบค้นถึงวาทกรรมเบื้องหลังที่กำกับความหมายเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ในสังคม ไปพร้อมๆ กับการสะท้อนย้อนคิดมาที่ตัวตนของผู้เขียนในอีกบทบาท คือ ช่างภาพสารคดีวิชาชีพ ที่มีผลงานภาพถ่ายสารคดีในประเด็นเรื่องผู้ค้าบริการทางเพศ ซึ่งถ่ายทำในช่วงปี พ.ศ. 2559-2567 และพบว่า ภาพถ่ายสารคดีอาจเป็นกลไก-พื้นที่-กรณีศึกษาสำคัญที่สามารถใช้ในการศึกษาการเปลี่ยนความหมายในภาพตัวแทน พร้อมๆ กับการศึกษากระบวนการทางวาทกรรมต่อสังคมในแต่ละประเด็นได้

ในการวิจัยดังกล่าว ผู้เขียนได้ศึกษากระบวนการประกอบสร้างความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพถ่ายสารคดี ผ่านการรื้อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ในภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศด้วยการถ่ายภาพสารคดี ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับของการผลิตของผู้ส่งสารหรือกระบวนการในการถ่ายภาพ ในระดับตัวสาร สำหรับความหมายและกระบวนการทางภาษาที่ก่อให้เกิดการรื้อสร้างความหมาย และในระดับของผู้รับสาร เพื่อตรวจสอบความหมายและการรื้อสร้างความหมาย ผ่านสายตาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพถ่ายสารคดีของผู้ค้าบริการทางเพศ ได้แก่ ผู้ค้าบริการทางเพศที่ปรากฏในชุดภาพสารคดีนี้ ช่างภาพสารคดีในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านระบบนิยมชาย (patriarchy) ซึ่งผู้เขียนทบทวนการศึกษาที่ผ่านมา และพบว่า เป็นแนวคิดหลักที่กำหนดความหมายของภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศ ซึ่งทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการสื่อสาร ครั้งที่ 9 ประจำปี 2568 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2568

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนพบว่า ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจในประเด็นอื่นๆ จากกระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) การถ่ายภาพสารคดี ในฐานะการศึกษากระบวนการรื้อสร้างภาพตัวแทนใหม่ ที่

ทำให้เห็นถึงการทำงานของวาทกรรมที่เกี่ยวโยงกับผู้ค้าบริการทางเพศ ผ่านการใช้บทบาทของความเป็นช่างภาพสารคดีติดตามสำรวจปรากฏการณ์ในสังคมทั้งที่ปรากฏขึ้นต่อหน้า และเกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์กับประเด็นในการถ่ายภาพ รวมทั้งข้อสังเกตและข้อควรคำนึงที่ค้นพบในการใช้ภาพสารคดีเป็นตัวนำผู้เขียนเข้าสู่องค์ความรู้ โดยทั้งหมดนี้ไม่ได้ถูกนำเสนอในงานประชุมวิชาการดังกล่าว ผู้เขียนจึงนำมานำเสนอในบทความนี้

ภาพตัวแทน-ภาพของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทย

การจะอธิบายถึงกระบวนการศึกษาในงานวิจัยของผู้เขียนนั้น จำเป็นต้องเท้าความถึงแนวคิด ทฤษฎีและการศึกษาที่ผ่านมาซึ่งผู้เขียนได้อ้างอิงและนำมาประกอบร่างเป็นงานศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่องภาพตัวแทนและภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทย

Stuart Hall ผู้วางรากฐานแนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (representation) อธิบายว่า ภาพตัวแทนคือการให้ความหมายผ่านการสื่อภาพแทน เพื่อจัดหมวดหมู่และสร้างความหมายโดยสังเขป และผ่านการประกอบสร้างความหมายด้วยการเน้นย้ำ-ผลิตซ้ำ จนเกิดเป็นความหมายร่วมทางสังคม โดยภาพตัวแทนประกอบสร้างขึ้นผ่านภาษาและการใช้สัญญะเพื่อสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ภาพตัวแทนมักมีกระบวนการสร้างความหมายที่ทำให้เกิดการเป็นภาพเหมารวมที่กดทับ กล่าวคือการลดทอนความหลากหลาย การตอกย้ำภาพเหล่านั้นยึดตรึงความหมายไม่ให้เปลี่ยนแปลง และทำให้เป็นธรรมชาติเสมือนว่าคือความจริงแท้ ไม่มีการประกอบสร้าง (Hall, 2013) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาพตัวแทนคือสิ่งที่ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้น แต่ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริงโดยสมบูรณ์ของสิ่งหนึ่งๆ

อย่างไรก็ตาม ภาพตัวแทนไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไร้ที่มาที่ไป แต่เป็นผลผลิตที่มองเห็นได้ในสื่อจากอำนาจของวาทกรรมที่กำหนดคุณค่า และนิยามโครงสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในสังคม โดยการกำกับความหมายเพื่อสร้างภาพตัวแทนเหมารวมอธิบายได้ผ่านแนวคิดวาทกรรม (discourse) ของ Michel Foucault ซึ่ง ธีรยุทธ บุญมี (2557: 133-172) อภิปรายว่า การประกอบ

สร้างความหมายผ่านวาทกรรมนั้นดำรงอยู่ผ่านสถาบันทางสังคมที่กำกับ “การรับรู้ความหมาย” เพื่อกำหนดว่า สิ่งใดแปลกแยกและสิ่งใดปกติ อาทิ สถาบันทางการแพทย์ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางกฎหมาย สถาบันการศึกษา ไปจนถึงสถาบันครอบครัว

ในกรณีของการศึกษาประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ พบว่า วาทกรรมเข้ามามีบทบาทในการกำหนดความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศ ด้วยการกำกับความหมายและสร้างความเบี่ยงเบน-แปลกแยกของผู้ค้าบริการทางเพศออกจากภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม ด้วยการใช้อำนาจของโครงข่ายสถาบัน ทั้งกฎหมาย ศาสนา ครอบครัว และการแพทย์ ในการอธิบายว่าผู้ค้าบริการทางเพศเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานทางสังคม ก่อนจะสร้างภาพตัวแทนที่กลายมาเป็นมายาคติของความเป็น “ผู้ค้าบริการทางเพศ”

จากการศึกษาของ นพมาตร พวงสุวรรณ (2545) อัญมณี ภักดีมวลชน และคณะ (2562) ปิยกาญจน์ กาญจนบุรางกูร (2563: 123-124) และกฤต โสดาลี (2564) พบว่า ภาพตัวแทนที่ปรากฏในสื่อบันเทิงคดี (fiction) ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายและละครโทรทัศน์ ล้วนถูกผูกติดอยู่กับความหมายว่า ผู้ค้าบริการทางเพศเป็นส่วนเกินของสังคม เป็นวัตถุทางเพศ เป็นคนบาป-ผิดศีลธรรม เป็นตัวแพร่โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นตัวก่อปัญหาทางสังคม-ผู้กระทำผิดกฎหมาย เห็นแก่เงิน-รักสบาย ถูกหลอก-ถูกทำร้าย จนหรือขาดโอกาสทางสังคม ชีวิตต้องจบลงไม่ดี หรือกล่าวคือ ถูกผูกติดอยู่กับความหมายเชิงลบ ไม่แตกต่างจากในสื่อที่อิงกับข้อเท็จจริง (non-fiction) ภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศมักถูกกักขังในความหมายเชิงลบเช่นเดียวกัน โดย กำจร หลุยยะพงศ์ (2555) อธิบายถึงภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *The Good Woman of Bangkok* โดย Dennis O’Rourke ว่า ในภาพยนตร์สารคดีชิ้นดังกล่าว ก็ยังปรากฏภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศที่ถูกกดทับในความหมายลบ ได้แก่ ความยากจน การขาดโอกาส ความต้อยต่ำ และความเป็นวัตถุทางเพศ กล่าวคือ ต่อให้ยึดอิงกับข้อเท็จจริง แต่หากไม่เปลี่ยนแนวคิดหรือวาทกรรมในสำนึกของช่างภาพ ก็ไม่อาจเปลี่ยนภาพที่นำเสนอได้ ไม่แตกต่างจากในภาพข่าว-ภาพประกอบบทความหรือ

สารคดีเชิงข่าว ภาพที่ถูกนำเสนอก็มักเป็นไปในลักษณะของความดำมืด ต้องถูกปิดเร้นอำพราง เป็นคนนอกสังคมที่ถูกผลักไส หรือมีลักษณะของความเป็นวัตถุทางเพศ ยกตัวอย่างเช่น ในภาพที่ 1 ซึ่งเน้นการนำเสนอภาพผู้ที่หลบเร้นในมุมมืดและมีลักษณะมุมมองภาพเสมือนการแอบถ่าย และในภาพที่ 2 ที่เน้นการฉายภาพเรือนร่างและเป็นเสมือนวัตถุทางเพศ

ภาพที่ 1 ผู้ค้าหญิงบริการทางเพศในพื้นที่วงเวียน 22 ที่มีลักษณะภาพของการแอบถ่ายและมืดมิด-ลึกลับ

ที่มา: https://decode.thaipbs.or.th/20230209-dropout-wongwian22/

หมายเหตุ: หญิง ยา คนมีสี ซากปรักหักพังบนสุสานเด็กหลุดวงเวียน 22, จาก DECODE โดย นทธร เกตุชู (2566)

ภาพที่ 2 ผู้หญิงค้าบริการทางเพศที่มีมุมมองเน้นย้ำอวัยวะที่ดึงดูดทางเพศ

ที่มา: https://www.thesun.co.uk/news/1537249/thai-government-vows-to-shut-down-the-countrys-world-famous-brothels-and-sex-bars/

หมายเหตุ: A Thai prostitute shows off her “goods” to passersby, จาก LADYBOYS AND GO-GO GIRLS FACE AXE Inside the seedy world of Thailand’s infamous brothels and sex bars as it faces the axe in crackdown, โดย Getty Images (2016)

ภาพตัวแทนเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากวาทกรรมในสังคมไทยที่ครอบงำความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศในลักษณะกดทับ ดังเช่นที่ปรากฏในการศึกษาของ ธุวพล ทองอินทราช และโชติสา ขาวสนิท (2562) ที่อธิบายถึง การตราพระราชบัญญัติสัญจรโรค ร.ศ. 127 ในปี พ.ศ. 2451 ที่ระบุว่า ผู้ค้าบริการทางเพศเป็นเหตุแห่งปัญหาจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาทในพื้นที่การค้าบริการทางเพศ และการเป็นพาหะของโรคระบาด หรือกล่าวคือ เป็นการนิยามความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศของวาทกรรมทางการแพทย์ที่อธิบายว่า เป็นตัวการแพร่โรคระบาด และกำกับการมีอยู่ของความหมายนั้นด้วยกฎหมาย ซึ่งผสมผสานเข้ากับวาทกรรมอื่นๆ ที่ระบุอยู่ในตัวบทกฎหมายนั้นด้วย เช่น ต้นเหตุของการทะเลาะวิวาท ไปจนถึงก่อความวุ่นวายให้สังคม ดังที่ วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์

(2561) ระบุในบทความสารคดีว่า มีการนิยามความหมายของการละเมิดความสงบเรียบร้อยของสังคม ปรากฏในพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ที่ระบุถึงความสงบเรียบร้อยหรือความเป็นระเบียบของสังคม และกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ที่ขยายความการปราบปรามการค้าบริการทางเพศไปสู่การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการตีความ “ความสงบเรียบร้อย” ที่ถูกละเมิดโดยการค้าบริการทางเพศ ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวอธิบายว่า ผู้ใดเข้าติดต่อ ชักชวน แนะนำตัว ติดตาม หรือรบเร้า บุคคลตามถนนหรือสาธารณสถาน หรือกระทำการดังกล่าวในที่อื่นใด เพื่อการค้าประเวณีอันเป็นการเปิดเผยและน่าอับอาย หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่สาธารณชน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท อย่างไรก็ตาม ความผิดของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังคงคลุมเครือ เพราะไม่ได้ระบุว่า “การค้าบริการทางเพศ” ผิดกฎหมาย แต่เป็นการแสดงออกถึงความต้องการขายบริการทางเพศที่ผิดกฎหมาย ความกำกวมนี้เมื่อรวมเข้ากับการเปิดโอกาสให้ความผิดในพฤติกรรมสามารถตีความได้จากวิจารณญาณของเจ้าหน้าที่นี้ เปิดโอกาสให้เกิดการรีดไถผู้ค้าบริการทางเพศ ผ่านการขู่ว่าจะดำเนินคดี

เจตจำนงที่อยู่เบื้องหลังข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศยังสามารถอธิบายได้ผ่านการศึกษาของ ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2550: 133-134) ที่ศึกษาการถกเถียงในรัฐสภาไทยช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 ระหว่างการพิจารณาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ซึ่งแสดงให้เห็นแนวคิดในสังคมไทยผ่านข้อถกเถียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าการดำรงอยู่ของผู้ค้าบริการทางเพศทำลายชื่อเสียงโดยรวมของความเป็น “ผู้หญิงไทย” และมีความหมายโดยนัยอย่างชัดเจนว่า ผู้หญิงที่เป็นผู้ค้าบริการทางเพศต้องถูกประณามและเหยียดหยามจากสังคม โดยเฉพาะจากผู้ชาย

แนวคิดจากข้อถกเถียงในรัฐสภาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมเบื้องหลังข้อกฎหมายว่า แท้จริงแล้ว ทั้งวาทกรรมด้านกฎหมายและการแพทย์ถูกครอบงำและส่งต่ออำนาจมาจากวาทกรรมระบอบนิยมชาย (patriarchy) ที่

กำหนดความหมาย-คุณค่าของบรรทัดฐานทางเพศที่เหมาะควรในสังคม ซึ่ง ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2550: 26) อธิบายเพิ่มเติมว่า ทุกสังคมย่อมมีการวางมาตรฐานของ “เรื่องเพศที่ปกติ” เพื่อสร้างบรรทัดฐานของสังคมผ่านกลไกทางอำนาจปลูกฝังชุดความคิด และวางบทลงโทษทางสังคมต่อผู้ที่ไม่ได้ดำเนินตามบรรทัดฐานทางสังคม เมื่อนำคำอธิบายถึงความปกติทางเพศมาประเมินร่วมกับระบอบระบบนิยมชาย จะพบว่า ระบอบคิดแบบแนวคิดนี้ไม่ได้กดทับเฉพาะผู้หญิง แต่ยังกินอาณาเขตกว้างไปถึงผู้ชายที่เบี่ยงเบนจากมาตรฐานของ “ความเป็นชาย” อีกด้วย เช่น การกดทับผู้ชายที่ไม่เข้มแข็ง หรือเบี่ยงเบนทางเพศ

นอกจากวาทกรรมด้านกฎหมายและการแพทย์แล้ว วาทกรรมด้านศีลธรรมเองก็ถูกนำมาใช้ในการปราบปรามการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมไทยในเรื่องเพศ ที่ต้องเป็นเรื่องราวสงวนและไม่ควรถูกนำเสนออย่างประเจิดประเจ้อ ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านการติดตามจับกุมผู้เผยแพร่คลิปหรือรูปภาพในลักษณะการมีเพศสัมพันธ์ของตนเองบนช่องทางออนไลน์อย่างแพลตฟอร์ม Onlyfans และ Pornhub ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปี พ.ศ. 2564 พล.ต.ท.กรไชย คล้ายคลึง ผู้บัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ผบช.สอท.) ณ ขณะนั้น กล่าวว่า เป็นไปเพื่อจรรโลงความถูกต้องในศีลธรรมอันดีของประเทศไทย (THE STANDARD TEAM, 22 กันยายน 2564)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การดำรงอยู่ของการให้ความหมายในทางลบของผู้ค้าบริการทางเพศไม่ได้ดำรงอยู่โดยไม่มีเหตุผล แต่มีรากฐานมาจากอุดมการณ์ของวาทกรรมระบบนิยมชาย (patriarchy) ที่วางขอบข่ายของการให้คุณค่าในเรื่องเพศในสังคมไทย ส่งต่อคุณค่า-ความหมายไปยังวาทกรรมกดทับอื่นๆ ทั้งวาทกรรมทางการแพทย์ ไปจนถึงวาทกรรมด้านกฎหมาย และวาทกรรมด้านศีลธรรม ผ่านการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่เต็มไปด้วยความหมายในเชิงลบ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงราวเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา ก็ปรากฏให้เห็นการผลักดันของวาทกรรมอีกด้านหนึ่ง เพื่อรื้อถอนวาทกรรมกดทับที่ครอบงำความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทยในเชิงลบ โดย ธุวพล ทองอินทราช และคณะ (2564) อธิบายว่า นโยบายของภาครัฐในช่วงปี พ.ศ. 2540-2563

มุ่งเน้นการปราบปรามผู้ค้าบริการทางเพศ โดยละเลยบริบทอื่นทางสังคมอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นแรงผลักดันทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำ ที่ทำให้ผู้คนเข้าสู่การค้าบริการทางเพศ โดยมุ่งนิยามการค้าบริการทางเพศให้อยู่เพียงในมิติของการค้ามนุษย์และอาชญากร ส่งผลให้ในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดภาคประชาสังคมที่พยายามขับเคลื่อนวาทกรรมสิทธิมนุษยชน เพื่อรื้อถอนวาทกรรมกดทับที่กำกับความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศเพียงในความหมายแง่ลบเท่านั้น โดยภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิ Empower พยายามนำเสนอว่า ภาครัฐไทยละเลยการค้าบริการทางเพศในมิติของการค้าบริการทางเพศด้วยความสมัครใจ ทำให้เกิดการกดทับในระดับการบังคับใช้กฎหมาย และพยายามนำเสนอความหมายใหม่ของผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะอาชีพของการบริการ

ประเด็นดังกล่าวยังปรากฏในการศึกษาของ ไพลิน กิตติเสรีชัย และคณะ (2564) ที่ระบุว่า มีการนำเสนอแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ โดยองค์การนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ในช่วงปี ค.ศ. 2016 ที่เรียกร้องให้รัฐบาลในประเทศต่างๆ ไม่ละเลยต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ค้าบริการทางเพศ มีการคุ้มครองการถูกทำร้ายร่างกาย ไปจนถึงการละเว้นความผิดในทางอาญาหรือการลงโทษผู้ค้าบริการทางเพศ

การขับเคลื่อนการเปลี่ยนความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทย โดยภาคประชาสังคม ยังปรากฏในผลงานสารคดีของ วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์ (2561) ที่อธิบายว่า มูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ หรือ Service Worker In Groups (SWING) ซึ่งทำงานเกี่ยวกับด้านสุขภาพและสิทธิของพนักงานบริการทางเพศ เป็นอีกภาคประชาสังคมที่พยายามใช้ชุดวาทกรรมสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งอธิบายว่า การค้าบริการทางเพศ เป็น “งานบริการ” รูปแบบหนึ่ง เพราะไม่ได้มีเพียงการร่วมเพศเท่านั้นที่ปรากฏในการทำงานของผู้ค้าบริการทางเพศ แต่รวมไปถึงการบริการอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนคุย เพื่อนเที่ยว หรือการบีบนวด กล่าวคือ มีลักษณะเป็น “อาชีพ” ของการให้บริการ และผู้ค้าบริการทางเพศควรมีสถานะเป็น “พนักงานบริการ” ในอีกแง่หนึ่ง ผู้ค้าบริการทางเพศควรมี

สิทธิในการเลือกเข้าสู่อาชีพนี้ได้จากเงื่อนไขทางชีวิตของตนเอง และควรได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงานเดียวกันกับอาชีพอื่นๆ ในสังคมไทย

กล่าวคือ แม้วาทกรรมหลักของสังคมไทยจะมีลักษณะของการกดทับผู้ค้าบริการทางเพศ แต่ที่ใดมีการกดทับย่อมมีการต่อต้าน ซึ่งในประเด็นของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทยคือ วาทกรรมเรื่องสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นวาทกรรมต่อต้าน หรือวาทกรรมรื้อถอน ที่ก่อกำเนิดขึ้นมาต่อกรการให้ความหมายในเชิงลบของวาทกรรมกดทับที่ถูกสถาปนาผ่านวาทกรรมระบอบนิยมชาย (patriarchy)

ในฐานะช่างภาพสารคดีวิชาชีพ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า ภาพถ่ายสารคดีมีอำนาจที่จะรื้อสร้างความหมายภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศให้มีความเป็นมนุษย์มากขึ้นได้ เนื่องจากมีกติกา ข้อบังคับ หรือรูปแบบการนำเสนอที่ต้องนำเสนอมิติที่หลากหลายของประเด็นนั้นๆ เพื่อให้ผู้ชมภาพได้เห็นความเป็นไปของประเด็นนั้นๆ ได้ครบทุกแง่มุม ผ่านการนำเสนอภาพที่เพิ่มคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ เพื่อรื้อสร้างภาพตัวแทนแบบใหม่ที่นับรวมผู้ค้าบริการทางเพศเข้ากับมนุษย์กลุ่มอื่นๆ ในสังคม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับวาทกรรมกดทับที่กำหนดความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศในทางลบ หรือลดทอนความเป็นมนุษย์ได้ เพราะภาพตัวแทนแบบเดิมแม้จะมีหลายรูปแบบ แต่ล้วนมีลักษณะของความหมายเชิงลบเพียงอย่างเดียว แตกต่างจากความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ที่มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อเขียนของ กำจร หลุยยะพงศ์ (2555) ร่วมกับภาพถ่ายอื่นๆ ที่ปรากฏในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ ผู้เขียนพบว่า แม้จะมีข้อบังคับเรื่องข้อเท็จจริงและการฉายภาพที่หลากหลาย แต่หากวาทกรรมในสำนึกของช่างภาพไม่ได้ให้ความหมายผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะมนุษย์ที่ทัดเทียมกัน ภาพที่ถูกนำเสนอออกมาก็ย่อมติดอยู่ภายใต้วาทกรรมกดทับและตอกย้ำภาพตัวแทนแบบเดิม นำไปสู่การศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ศึกษากระบวนการรื้อสร้างภาพตัวแทนในภาพถ่ายสารคดีขึ้นใหม่ผ่านวาทกรรมสิทธิมนุษยชน

ภาพถ่ายสารคดีและการรื้อสร้างความหมาย

การศึกษาภาพถ่ายสารคดีเพื่อการรื้อสร้างความหมายได้นั้น จำเป็นต้องพิจารณานิยาม กฎเกณฑ์ และกติกาของความเป็นภาพถ่ายสารคดีเสียก่อนว่าแตกต่างจากภาพถ่ายประเภทอื่นอย่างไร และเหตุใดภาพถ่ายสารคดีจึงมีความสำคัญในการรื้อสร้างความหมายในภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศ

จากการทบทวนเอกสารพบว่า ภาพถ่ายสารคดีคือภาพถ่ายที่ยึดโยงกับข้อเท็จจริง (non-fiction) เน้นการสื่อสารกับผู้คนถึงประเด็นที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยมากมักเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ทางการเมือง ใช้ภาพมากกว่า 1 ภาพ ร้อยเรียงเป็นชุดภาพในการนำเสนอ เพื่อให้เกิดเนื้อหาที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง มีการใช้เนื้อหาที่เป็นข้อความประกอบการบอกเล่าเรื่องราว ทำให้ช่างภาพจำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลของประเด็นที่นำเสนอโดยละเอียดเพื่อยืนยันและตรวจสอบข้อเท็จจริง ส่งผลให้ภาพถ่ายสารคดีมีมิติในการเล่าเรื่องทั้งปรากฏการณ์ องค์ประกอบของเรื่องราว อารมณ์-ความรู้สึก ชีวิตของผู้คน สิ่งที่เกี่ยวข้อง และบริบทอื่นๆ ด้วยการพรรณนาผ่านภาพ (Price, 2015: 79-81&117)

แม้จะต้องยึดโยงกับข้อเท็จจริง แต่ในภาพถ่ายสารคดีไม่ได้จำเป็นว่าทุกสิ่งที่ปรากฏต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น หรือไม่ถูกจัดวางบางองค์ประกอบเสมอไป เพราะภาพถ่ายสารคดีในยุคสมัยมีการขยายข้อจำกัดในเรื่องของการจัดองค์ประกอบของสิ่งของ-ผู้คนในภาพเพื่อให้การถ่ายภาพสามารถทำได้ หากยังคงยึดโยงกับข้อเท็จจริง เช่น รูปแบบการถ่ายภาพบุคคลในสิ่งแวดล้อม (environmental portrait) ที่มักถูกนำเสนอในภาพถ่ายสารคดี มีลักษณะเป็นบุคคลที่แวดล้อมด้วยบริบทของสถานที่ซึ่งแสดงถึงตัวตน ซึ่งแม้ว่าจะมีการจัดท่าทาง หรือการวางองค์ประกอบของภาพ แต่ก็อยู่ใต้ข้อกำหนดของข้อเท็จจริงที่บุคคลในภาพนั้นต้องมีความเกี่ยวโยงกับสิ่งที่นำเสนอจริง ทั้งสถานที่ เสื้อผ้าไปจนถึงองค์ประกอบแวดล้อมทั้งหมด ซึ่ง Grierson (1998: 76) อธิบายว่าภาพถ่ายสารคดีไม่ใช่เพียงฉายภาพความจริง แต่คือการกระตุ้นให้เกิดการตีความ

ต่อข้อเท็จจริงในภาพ แต่ภาพถ่ายสารคดีก็ต้องยึดถือข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ ในการนำเสนอภาพของบุคคล/สภาวะ/ประเด็นที่อยู่ในภาพ กล่าวคือ ต้องมีปรากฏการณ์หรือประเด็นเหล่านั้นดำรงอยู่ในภาพที่นำเสนอ ไม่ใช่เพียงจินตนาการที่เสกสรรค์ขึ้น (Bate, 2020: 71) การขยายข้อจำกัดนี้นอกจากเพื่อการสร้างการกระตุ้นให้เกิดการตีความของผู้ชมภาพ ยังเป็นไปเพื่อลบข้อจำกัดในบางประเด็นของภาพถ่ายสารคดี ที่แม้เข้าถึงข้อเท็จจริงหรือบุคคลในเรื่องได้ แต่กิจกรรมบางอย่างไม่สามารถเฝ้าดูอยู่จนเกิดกิจกรรมต่อหน้ากล้องอีกครั้งได้ นำไปสู่การร้องขอให้บุคคลในภาพทำอิริยาบถบางอย่างที่ทำเป็นปกติซ้ำต่อหน้ากล้อง เพื่อให้สามารถบันทึกภาพกิจกรรมหรืออิริยาบถนั้นๆ ได้

สอดคล้องกันกับกติกาการประกวดภาพถ่ายของ World Press Photo องค์กรสื่อที่จัดการประกวดภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ รวมถึงภาพชุดสารคดี ที่เป็นที่รู้จักดีในระดับนานาชาติ ซึ่งนิยามว่า ภาพถ่ายที่เข้าร่วมประกวดต้องถูกต้องตามข้อเท็จจริง ไม่ตกแต่งภาพจนเกิดความบิดเบือนต่อเนื้อหาในภาพ และได้รับความยินยอมจากบุคคลในภาพ ที่ช่างภาพควรชี้แจงต่อบุคคลในภาพอย่างครบถ้วนในแง่ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคลในภาพ หากเป็นเรื่องราวที่ละเอียดอ่อน (World Press Photo, n.d.)

ในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* ของผู้เขียน มีภาพถ่ายที่ถูกถ่ายและนำเสนอในลักษณะของภาพบุคคลในสิ่งแวดล้อม (environmental portrait) จำนวนหนึ่ง โดยเป็นการออกแบบและจัดวางองค์ประกอบในภาพผ่านสิ่งที่ผู้ค้าบริการทางเพศในภาพทำอยู่เป็นประจำ และช่างภาพมีการจัดวางเพียงการร้องขอให้ผู้ค้าบริการทางเพศในภาพยืน-นั่ง หรือทำอิริยาบถใดๆ ในพื้นที่ส่วนตัวที่ทำเป็นประจำ และใช้สิ่งของที่เกี่ยวโยงกับผู้ค้าบริการทางเพศในภาพในการประกอบภาพ กล่าวคือ แม้จะมีการจัดวาง แต่ทุกสิ่งที่อยู่ในภาพล้วนโยงติดกับข้อเท็จจริงในชีวิตของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพถ่าย เช่น แมวในภาพเป็นสัตว์เลี้ยงของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพ ห้องนั้นเป็นห้องของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพ หรือการจัดให้ผู้ค้าบริการทางเพศทำ

กิจกรรมบางอย่างต่อหน้ากล้อง เป็นกิจกรรมที่ผู้ค้าบริการทางเพศทำเป็นปกติอาทิ การจัดแสงเพื่อถ่ายรูปในการขายภาพเนื้อหาทางเพศของตนผ่านช่องทางออนไลน์ในภาพที่ 3 (ซ้าย)

ภาพที่ 3 ตัวอย่างภาพถ่ายที่มีการจัดองค์ประกอบในภาพ แต่ยึดโยงกับข้อเท็จจริงของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพ

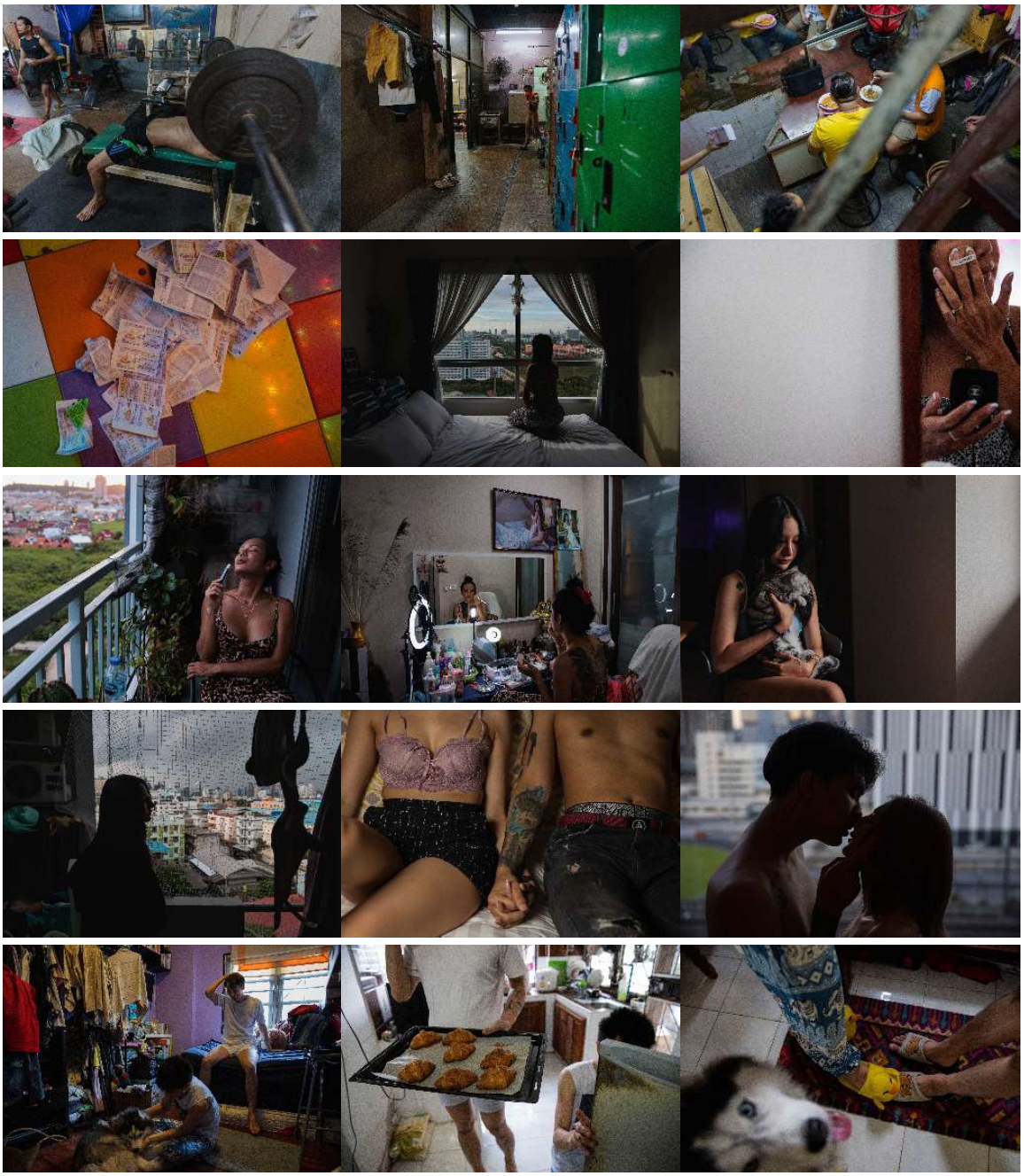

หมายเหตุ: ภาพถ่ายของผู้ค้าบริการทางเพศในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* (โดยผู้เขียน)

ผลลัพธ์จากการรื้อสร้างความหมาย

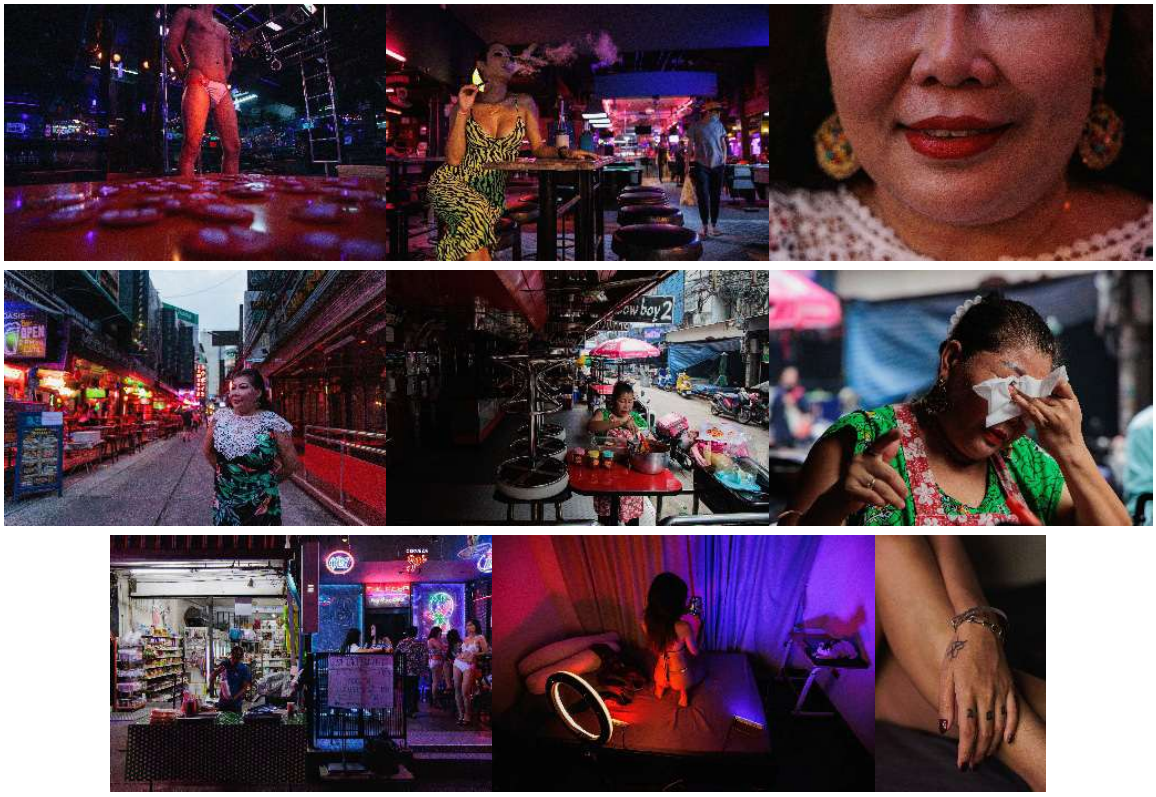
ในการศึกษาวิจัย ผู้เขียนได้ผลิตผลงานภาพสารคดีเรื่อง The Iridescent Life ผ่านวาทกรรมสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งเน้นนำเสนอภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะมนุษย์ จำนวน 30 ภาพ จำแนกตามเนื้อหาของมิติทางชีวิตของผู้ค้าบริการทางเพศได้เป็น 4 ส่วน คือ ภาพที่นำเสนอชีวิตส่วนตัว/ชีวิตประจำวันของผู้ค้าบริการทางเพศ ภาพที่นำเสนอความเป็นอาชีพของผู้ค้าบริการทางเพศ ภาพที่นำเสนอสัญญะทางพุทธศาสนาร่วมกับผู้ค้าบริการทางเพศ และภาพที่นำเสนอการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ค้าบริการทางเพศ ดังนี้

ภาพที่ 4 ภาพถ่ายส่วนที่ 1 ที่นำเสนอชีวิตส่วนตัว/ชีวิตประจำวันของผู้ค้าบริการทางเพศ

หมายเหตุ: ภาพถ่ายของผู้ค้าบริการทางเพศในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* (โดยผู้เขียน)

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายส่วนที่ 2 ความเป็นอาชีพของผู้ค้าบริการทางเพศ

หมายเหตุ: ภาพถ่ายของผู้ค้าบริการทางเพศในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* (โดยผู้เขียน)

ภาพที่ 6 ภาพถ่ายส่วนที่ 3 สัญญะทางพุทธศาสนาร่วมกับผู้ค้าบริการทางเพศ

หมายเหตุ: ภาพถ่ายของผู้ค้าบริการทางเพศในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* (โดยผู้เขียน)

ภาพที่ 7 ภาพถ่ายส่วนที่ 4 การเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ค้าบริการทางเพศ

หมายเหตุ: ภาพถ่ายของผู้ค้าบริการทางเพศในการศึกษา *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* (โดยผู้เขียน)

จากภาพที่นำเสนอทั้ง 4 ส่วนนี้ ผู้เขียนมีแนวคิดในการศึกษาว่าภาพถ่ายสารคดีสามารถนำไปสู่การรื้อสร้างภาพตัวแทนได้ ด้วยกระบวนการและข้อบังคับที่มุ่งนำเสนอคนที่ถูกกดทับ ในลักษณะของการเป็น “เสียงของผู้ไร้เสียง” (voice of voiceless) ซึ่งเมื่อนำมาสู่ประเด็นของผู้ค้าบริการทางเพศคือ การเล่าเรื่องที่ไม่ถูกเล่า นำเสนอแง่มุมที่ไม่ถูกนำเสนอ โดยในประเด็นนี้คือความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ เพราะภาพตัวแทนแบบเดิมมุ่งนำเสนอผู้ค้าบริการทางเพศที่ถูกกีดกันออกจากความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม

งานวิจัยเรื่อง *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* โดยจากการวิจัยนี้พบว่า ภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life สามารถเป็นเครื่องมือในการรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศได้ผ่านกระบวนการทางภาษาในชุดภาพ ซึ่งสอดคล้องไปกับแนวคิดการรื้อสร้างภาพเหมารวมของ Hall (2013) ซึ่งจำแนกตามกระบวนการทางภาษา ได้เป็น 3 กระบวนการ คือ (1) การสร้างความหลากหลาย (2) การกลับทิศความหมาย และ (3) การกำกับความหมาย

ในด้านการสร้างความหลากหลายนี้ สอดคล้องกับแนวคิดกลยุทธ์การรื้อสร้างภาพเหมารวมของ Hall (2013) ที่อธิบายถึงการรื้อสร้างภาพตัวแทนที่เหมารวมว่า เป็นการเติมภาพที่หลากหลายในแง่มุมอื่นๆ เข้าไปในการนำเสนอเนื้อหาของคนกลุ่มนั้นๆ เพื่อให้ภาพตัวแทนที่ถูกเหมารวมในมิติเดียวเจือจางลง และภาพรวมกลายเป็นความหลากหลายแทน ซึ่งสำหรับภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life มีการสร้างความหลากหลายให้กับภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศ ได้แก่ (1) การเลือกใช้ภาพที่นำเสนอผู้ค้าบริการทางเพศแง่มุมอื่นๆ ในปริมาณที่มากกว่าภาพที่แสดงเนื้อหาตามภาพจำของผู้ค้าบริการทางเพศเพียงอย่างเดียว ที่มักมีลักษณะยั่วยวนทางเพศ นุ่งน้อยห่มน้อย ใต้แสงไฟสีม่วง ซึ่งในชุดภาพได้นำเสนอตั้งแต่ภาพผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะมนุษย์ทั่วไป ที่มีความหลากหลายด้านกิจวัตรประจำวัน มีความศรัทธาในศาสนา ไปจนถึงเป็นผู้ออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมให้ชุมชนของตน (2) การสร้างความหลากหลายในระดับของภาพที่แสดงความเป็นอาชีพของผู้ค้าบริการทางเพศ ที่มีการนำเสนอผู้ค้าบริการทางเพศหลากหลายเพศสภาวะ เพื่อให้เห็นความหลากหลายที่มากกว่าภาพจำเดิมในสังคม ซึ่งมุ่งเน้นเพียงผู้ค้าบริการทางเพศที่เป็นผู้หญิง

ส่วนการกลับทิศความหมายเอง ก็เป็นกระบวนการทางภาษาที่ถูก Hall (2013) เสนอไว้ในกลยุทธ์การรื้อสร้างภาพที่เหมารวม โดยยกตัวอย่างผ่านภาพยนตร์ที่นำเสนอภาพของคนผิวดำในเรื่อง ซึ่งสำหรับภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life มีการใช้กลยุทธ์นี้แปลงออกมาเป็นกระบวนการทางภาษาในชุดภาพคือ ภาพในส่วนที่ปรากฏสัญญะทางพุทธศาสนาร่วมกับผู้ค้าบริการทางเพศ และภาพที่นำเสนอความเป็นอาชีพของผู้ค้าบริการทางเพศ ในส่วนภาพที่มีสัญญะทางพุทธศาสนา มีลักษณะการลบเส้นกั้นแบ่งของสัญญะขั้วตรงข้าม คือ มีการนำสัญญะที่อยู่ขั้วตรงข้ามกันมาอยู่ด้วยกัน ทำให้เกิดการกลับหัวกลับหางสิ่งที่ควรจะขัดแย้งกันให้มาอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ การสร้างภาพผู้ค้าบริการทางเพศที่ถูกผูกติดกับความหมายของคนบาปมาอยู่ร่วมกับสัญญะของความเป็นศาสนา ให้เกิดความหมายว่า ผู้ค้าบริการทางเพศที่ถูกจำว่าถูกขับออกจากศาสนา แท้จริง

แล้วก็ยังเป็นมนุษย์ที่ศรัทธาในพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับผู้คนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทย ในส่วนของภาพที่นำเสนอความเป็นวิชาชีพ มีกระบวนการกลับทิศความหมายผ่านการลดทอนความเป็นวัตถุทางเพศของผู้ค้าบริการทางเพศผ่านภาษาภาพในแต่ละภาพ ที่นำเสนอภาพที่ดูเป็นอาชีพมากกว่าเน้นย้ำเรือนร่างและความเป็นเพศ พร้อมทั้งใช้ภาพความเป็นอาชีพที่ดูหลากหลาย มีการเทียบเคียงงานอื่นๆ เช่น อาชีพที่ 2 ของผู้ค้าบริการทางเพศ เพื่อตอกย้ำความเป็นงานและความเป็นอาชีพของ “งาน” ของผู้ค้าบริการทางเพศ

สำหรับการกำกับความหมาย สามารถจำแนกได้กระบวนการทางภาษาที่ภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life อิงมาจากแนวคิดของ Hall (2013) ได้เป็น 2 กระบวนการ คือ การกำกับความหมายผ่านการเลือกภาพ ซึ่งก็คือการคัดเลือกภาพของผู้เขียนในฐานะช่างภาพเจ้าของผลงาน ที่เลือกภาพในภาพถ่ายสารคดีชุดนี้ให้นำเสนอภาพของผู้ค้าบริการทางเพศเน้นหนักไปทางความเป็นมนุษย์มากกว่าเน้นย้ำความเป็นวัตถุทางเพศ และอีกกระบวนการทางภาษาคือ การกำกับด้วยข้อความในภาพ หรือการที่ภาพนั้นๆ มีตัวอักษรข้อความปรากฏอยู่ ได้แก่ “I’m not sin” และ “Sex work is work” ซึ่งเป็นการบอกเนื้อหาโดยตรงของภาพ แต่การกำกับความหมายลักษณะนี้มีข้อจำกัดในทางภาษาภาพ เนื่องจากเป็นการสื่อสารด้วยตัวอักษร ไม่ได้สร้างการมองเห็นเชิงประจักษ์ที่สร้างการรับรู้ในฐานะพยานของการดำรงอยู่ของสิ่งที่อยู่ในภาพ หรือสร้างอารมณ์ความรู้สึกสมจริงให้แก่ผู้ชมภาพเหมือนภาพถ่ายอื่นๆ เป็นเพียงการส่งต่อความคิดด้วยข้อความ ทำให้สถานะของการกำกับความหมายลักษณะนี้ทำได้ในลักษณะของการรวบยอดใจความสำคัญ หรือเน้นย้ำ “สาร” อื่นๆ ที่รวมอยู่ในภาพถ่ายทั้งชุด เพื่อชี้นำการรับรู้ความหมายต่อผู้ชมภาพ

กระบวนการทางภาษาที่ได้อธิบายมานั้น ทำให้เห็นได้ว่า ภาพถ่ายสารคดีไม่ใช่เพียงการนำเสนอข้อเท็จจริง แต่ความจริงในภาพถ่ายสารคดีสามารถถูกคัดเลือก จัดวาง และประกอบสร้างความหมายเพื่อส่งต่อไปยังผู้รับสารได้ แม้จะไม่ใช่เป็นการประกอบสร้างทั้งหมด เนื่องด้วยข้อกำหนดของความเป็นภาพถ่าย

สารคดีที่ต้องยึดโยงกับข้อเท็จจริง แต่การคัดเลือกมุมมองในการนำเสนอเพียงบางส่วนของข้อเท็จจริงทั้งหมด ก็เป็นการจัดวางการรับรู้ต่อความจริงที่ผู้รับสารจะได้รับผ่านการชมชุดภาพ

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้นำผลลัพธ์ของการรื้อสร้างความหมายผ่านตัวบทไปตรวจสอบการให้ความหมาย ผ่านการพิจารณาร่วมกับการสัมภาษณ์ผ่านภาพ (photo-elicitation) ผู้รับสารที่มีทุนทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน และมีความเกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพถ่ายสารคดี พบว่าชุดภาพนี้สามารถรื้อสร้างและส่งต่อความหมายในภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศเดิมได้ในระดับใจความสำคัญ ด้วยการให้ความหมายถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศที่ไม่ต่างจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม เป็นพุทธศาสนิกชน มีความรัก มีความฝัน มีความหวัง เผชิญความยากจนและยากลำบาก รวมถึงต้องการการหลุดพ้น ทั้งยังเป็นกลุ่มคนที่สู้ชีวิตทุ่มเททำงาน และเรียกร้องสิทธิให้ตนเอง

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้รับสารที่มีทุนทางวัฒนธรรมแตกต่างกันในการศึกษาครั้งนี้ อันประกอบด้วยผู้ค้าบริการทางเพศ/อดีตผู้ค้าบริการทางเพศ ช่างภาพสารคดี/ช่างภาพวารสารศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านวาทกรรมระบอบนิยมชาย (patriarchy) อ่านความหมายของภาพถ่ายสารคดีชุดนี้ด้วยเลนส์การมองที่แตกต่างกัน ภายใต้จุดร่วมของการเห็นความหมาย “ความเป็นมนุษย์” ก็ยังมีความแตกต่างและความคิดเห็นต่อกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในภาพถ่ายสารคดี

ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านวาทกรรมระบอบนิยมชาย (patriarchy) มีความเห็นว่า การนำเสนอภาพถ่ายสารคดีชุดนี้ ยังมีภาพบางภาพที่นำเสนอภาพจำของผู้ค้าบริการทางเพศ เช่น การเปิดเผยเรือนร่างภายใต้แสงสี การแสดงกิริยาของผู้ค้าบริการทางเพศ LGBTQ+ ที่เต็มไปด้วยจริตจะก้าน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าจากประสบการณ์ที่สัมผัสสิ่งนี้คือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมดของผู้ค้าบริการทางเพศ ทว่าการนำเสนอของภาพถ่ายสารคดีชุดนี้มีแง่มุมที่น่าสนใจในการนำเสนอภาพของชีวิตประจำวันที่ดูมีความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทาง

เพศร่วมอยู่ด้วย ทำให้ความหมายรวมของชุดภาพสร้างการรับรู้ต่อผู้ชมภาพว่าผู้ค้าบริการทางเพศเป็นมนุษย์

สำหรับผู้ค้าบริการทางเพศ/อดีตผู้ค้าบริการทางเพศ ให้ความคิดเห็นที่น่าสนใจต่อความเป็นมนุษย์ว่า แม้ภาพทั้งหมดในชุดภาพจะสามารถนำเสนอภาพของผู้ค้าบริการทางเพศในลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่ดูหลากหลาย ผ่านการนำเสนอชีวิตที่มีแง่มุมแตกต่าง และไม่ได้ยึดติดกับภาพจำแบบเดิม รวมไปถึงมีกิจกรรมที่เชื่อมโยง-ไม่แตกต่างจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม อาทิ การไหว้พระ การอยู่กับสัตว์เลี้ยง การซื้อลอตเตอรี่ การหารายได้ในงานอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์คนอื่นๆ ในสังคมไทยมองว่าเป็นเรื่องปกติ และอยู่ในภาพขั้วตรงกันข้ามกับ “ความไม่ปกติ” ของผู้ค้าบริการทางเพศ อย่างไรก็ตาม ภาพเหล่านั้นก็เป็นเพียงการตัดทอนส่วนของความหลากหลายในชีวิต เป็นเพียงเสี้ยวส่วนหนึ่ง แต่ไม่ใช่ชีวิตทั้งหมดของผู้ค้าบริการทางเพศ (slices of life) และหากต้องการจะนำเสนอชีวิตทั้งหมดของผู้ค้าบริการทางเพศให้ครอบคลุม “ความเป็นผู้ค้าบริการทางเพศ” ช่างภาพอาจต้องนำเสนอภาพมากกว่านี้ และครอบคลุมทุกมิติชีวิต

ในขณะที่ช่างภาพสารคดี/ช่างภาพวารสารศาสตร์ให้ความสำคัญกับแง่มุมของการสื่อสารมากกว่าการสร้างภาพตัวแทนหลากหลายไม่รู้จบ โดยให้ความเห็นว่า ภาพถ่ายที่ถูกนำเสนอในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 30 ภาพ เป็นจำนวนที่มากเกินไป และอาจทำให้ผู้ชมภาพเกิดความสับสนในตัวเนื้อหาของชุดภาพและเกิดความซ้ำซ้อนในการชมภาพ จึงต้องทำการคัดเลือกภาพ ให้เกิดการรับรู้ความหมายที่กระชับเข้าใจง่าย ไปจนถึงนำภาพถ่ายมาจัดเรียง-ลำดับภาพ เนื่องจากการนำเสนอภาพถ่ายสารคดีให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ตรงประเด็น ต้องใช้การลำดับและเขียนข้อความประกอบภาพ เพื่อกำกับการรับรู้ให้สอดคล้องกับประเด็นนำเสนอด้วย

ประเด็นที่สำคัญอีกประการคือ การจัดฉากเพื่อถ่ายภาพบุคคลในสิ่งแวดล้อม (environmental portrait) ซึ่งมีรูปแบบของการประดิษฐ์ท่าทางของบุคคลในภาพและ/หรือการถ่ายภาพที่มีลักษณะการเสริมเติมแต่งอารมณ์ในภาพถ่าย (dramatization) ผ่านอากัปกิริยาของบุคคลในภาพและเทคนิคของ

แสง-เงาของภาพถ่าย ซึ่งผู้รับสารที่มีทุนทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยเฉพาะช่างภาพและผู้ค้าบริการทางเพศให้ความเห็นต่อภาพและกระบวนการนี้ว่า เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ตราบใดที่ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง เช่น สิ่งของ สัตว์เลี้ยง และเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในภาพเป็นของบุคคลในภาพ และพวกเขา/เธอมีส่วนร่วมในการเลือกให้มีการปรากฏอยู่ในภาพนั้นๆ รวมไปถึงช่างภาพสร้างการมีส่วนร่วมกับบุคคลในภาพในระดับที่มีการออกแบบร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแค่การขอคำยินยอมเพื่อถ่ายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงการให้ข้อมูลอย่างละเอียดถึงการนำไปใช้ และสิ่งที่ชุดภาพต้องการนำเสนอ ซึ่งบุคคลในภาพเห็นชอบและสามารถแสดงความเป็นตัวตนของพวกเขา/เธอได้ โดยยังอยู่ภายใต้ข้อบังคับของความเป็นภาพถ่ายสารคดี

ภาพที่ 8 ภาพที่มีการประดิษฐ์และเสริมเติมแต่งอารมณ์ในภาพถ่าย

หมายเหตุ: ตัวอย่างภาพ (โดยผู้เขียน) ที่มีลักษณะของการประดิษฐ์และเสริมเติมแต่งอารมณ์ในภาพถ่าย (dramatized) แต่ก็สามารถนำเสนอมิติชีวิตที่แตกต่างจากชุดความหมายเดิมที่ผู้ค้าบริการทางเพศมีมิติเดียวได้

สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านวาทกรรมระบอบนิยมชาย (patriarchy) แม้จะเห็นพ้องว่า การนำเสนอภาพถ่ายสารคดีเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการทำงานร่วมกันกับผู้ค้าบริการทางเพศ ผ่านการให้ข้อมูลอย่างละเอียด ที่รวมถึงความเสี่ยงจากการเปิดเผยภาพ และการออกแบบภาพร่วมกัน รวมถึงลักษณะภาพและกระบวนการดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ แต่ช่างภาพก็ต้องระมัดระวังการนำเสนอ เพราะหากใช้ในปริมาณที่มากเกินไป

อาจส่งผลต่อความสมจริงและความน่าเชื่อถือของภาพถ่ายสารคดี จึงจำเป็นต้องมีภาพถ่ายแบบ daily life's snapshot ที่เป็นการจับจังหวะชีวิตประจำวันที่ดูเป็นธรรมชาติและสมจริงร่วมอยู่ด้วย

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายแบบ Daily Life's Snapshot ที่เป็นการจับจังหวะชีวิตประจำวัน

หมายเหตุ: ตัวอย่างภาพ (โดยผู้เขียน) ที่มีลักษณะของการภาพถ่ายแบบ daily life's snapshot ซึ่งเป็นการจับจังหวะชีวิตประจำวันที่ดูเป็นธรรมชาติและสมจริง

การสัมภาษณ์ผ่านภาพ (photo-elicitation) ผู้รับสารที่มีทุนทางวัฒนธรรมแตกต่างกันในการศึกษาครั้งนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่า กลไกสำคัญของการที่ภาพถ่ายสารคดีจะรื้อสร้างความหมายของกลุ่มคนที่ถูกกดทับด้วยภาพตัวแทนแบบเดิมได้ คือ การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ (1) ช่างภาพสารคดีในฐานะผู้ผลิตตัวสาร เป็นผู้ถือครองทุนทางวัฒนธรรมในการสื่อสารไปสู่ "คนนอก" ได้อย่างชัดเจนตรงประเด็น และสามารถสอดแทรกกระบวนการของภาษาภาพในการสร้างความหมาย (2) ผู้คนในภาพตัวแทน ผู้ซึ่งเป็น "คนใน" และ "เจ้าของ" เรื่องราว เป็นผู้เลือกที่จะเปิดเผยตัวตนให้เกิดเป็นเรื่องราวนั้น ซึ่งต้องร่วมออกแบบภาพของตนให้เกิดความสมจริง และสะท้อนความเป็นมนุษย์ของตนภายใต้ข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่ ซึ่งพวกเขาเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดถึงเรื่องราวของตนเอง (3) ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการต่อวาทกรรมอันเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ ซึ่งร่วมเป็นผู้ตรวจทานความหมายที่ซ่อนอยู่ในภาพถ่ายและการนำเสนอชุดภาพ

กระบวนการถ่ายภาพเพื่อ “รื้อ-สร้าง” ความหมาย

กระบวนการรื้อสร้างความหมายของผู้ค้าบริการทางเพศ ยังสามารถนำมาอภิปรายผ่านกระบวนการผลิต ทั้งกระบวนการออกแบบและกระบวนการถ่ายภาพได้ เนื่องจากการใช้กระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ได้เปิดโอกาสให้เกิดการย้อนคิดและสกัดประสบการณ์ในฐานะช่างภาพ ให้ออกมาเป็นองค์ความรู้ในฐานะช่างภาพผู้ผลิตและปฏิสัมพันธ์กับการผลิตอย่างเข้มข้นด้วยตัวผู้เขียนเอง

ในส่วนการออกแบบชุดภาพนั้น เป็นกระบวนการสำคัญที่สรรค์สร้างให้เกิดการรื้อสร้าง และนำไปสู่การทำความเข้าใจผู้ค้าบริการทางเพศ และการเป็น “คนใน” ที่ถูกยอมรับ และได้รับการอนุญาตให้ถ่ายภาพผู้ค้าบริการทางเพศได้ โดยส่วนสำคัญของการออกแบบนี้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากการ “เห็น” และ “ตรวจสอบข้อเท็จจริง” เนื่องจากแก่นหลักสำคัญของภาพถ่ายสารคดีคือการยึดโยงกับข้อเท็จจริง แก่นหลักนี้เป็นดังกฎข้อบังคับสำคัญที่ทำให้ช่างภาพต้องเห็น ปฏิสัมพันธ์ และทำความเข้าใจเชิงลึกกับเรื่องราวที่ต้องการจะถ่าย

ในกรณีของภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life ผู้เขียนในฐานะช่างภาพสารคดีวิชาชีพได้เห็นปรากฏการณ์การต่อสู้ของวาทกรรมสิทธิมนุษยชนในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ และมีแนวทางจะถ่ายภาพสารคดีที่ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ในส่วนของผู้ชายค้าบริการทางเพศในช่วงปี พ.ศ. 2559 โดยได้ติดต่อและติดตามมูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) ซึ่งเป็นภาคประชาสังคมที่สำคัญในการดูแลและเป็นกระบอกเสียงให้ผู้ค้าบริการทางเพศ เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ติดตามการทำงานของ SWING เป็นระยะเวลาหลายเดือน เพื่อเข้าถึงการถ่ายภาพ และเป็นส่วนสำคัญต่อกระบวนการถ่ายภาพที่ทำให้ผู้เขียนเข้าใจความเป็นมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ ของผู้ค้าบริการทางเพศ

ระหว่างการติดตามนี้ เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างการออกแบบและการถ่ายภาพ เนื่องจากในขณะที่เกิดการสังเกต “สภาวะความเป็นจริง” ที่ประจักษ์ต่อสายตา ช่างภาพก็ถ่ายภาพบางส่วนที่ได้รับอนุญาตให้ถ่ายภาพร่วมไปกับกระบวนการด้วย และการสังเกตก็ทำให้ช่างภาพปรับแนวคิด รวมทั้ง

เกิดการออกแบบแนวคิดในการนำเสนอความเป็นมนุษย์ที่ถูกขัดเกลาด้วยข้อเท็จจริงที่มองเห็น ผู้เขียนพบว่า ในส่วนนี้ช่างภาพจะเริ่มหาข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับผู้ค้าบริการทางเพศ เข้าใจชุดปัญหาและการดำรงอยู่ของผู้ค้าบริการทางเพศในแง่มุมต่างๆ จากนั้นจะออกแบบประเด็นการนำเสนอ ทั้งการใช้ภาพและการ “ตามหา” ปรากฏการณ์ หรือพื้นที่บางอย่างเพื่อถ่ายภาพสิ่งที่จะมานำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ

ในช่วงเวลาตลอดหลายเดือนของการติดตามและถ่ายภาพ ผู้เขียนพบแง่มุมของความเป็นมนุษย์ที่หลากหลาย และมีส่วนสำคัญในการเลือกเข้าถึง ในขณะเดียวกัน บางภาพถ่ายที่ถูกถ่ายและใช้ในภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life หลายภาพก็เกิดจากความไม่ตั้งใจ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติและจะเห็นได้หรือถูกกระตุ้นให้ปรากฏผ่านการที่ช่างภาพเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศ เช่น ภาพถ่ายลอตเตอรี่ที่กองเรียงอยู่บนพื้น ซึ่งเป็นลอตเตอรี่ที่คนในชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศซื้อเป็นปกติ เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นค้าบริการทางเพศเพื่อการได้รับเงินในฐานะปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และการดำรงอยู่ของช่างภาพที่สนิทสนมและเข้าถึงพวกเขา/เธอ นำไปสู่การที่พวกเขา/เธอนำลอตเตอรี่ที่ถูกซื้อแต่ไม่ถูกรางวัล มาวางกองให้ช่างภาพเห็นในลักษณะของความขบขัน

หลังการติดตามและอยู่ร่วมในชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศ โดยเฉพาะผู้ชายค้าบริการทางเพศเป็นเวลาหลายเดือน จนผู้เขียนสามารถถ่ายภาพสารคดีส่วนของผู้ชายค้าบริการทางเพศได้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนพบว่า ความเป็นมนุษย์ประการหนึ่งของผู้ค้าบริการทางเพศที่เชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ในสังคมไทยและต่อสู้กับภาพตัวแทนที่เหมารวมในด้านความเป็นคนบาปได้ คือ การที่ผู้ค้าบริการทางเพศจำนวนมากมักเป็นพุทธศาสนิกชนที่เข้าวัด ทำบุญอย่างเข้มข้น ปรากฏการณ์นี้นำไปสู่การเข้าถึงการถ่ายภาพในส่วนอื่นๆ ในช่วงปีถัดๆ มา ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายภาพคู่รัก LGBTQ+ ที่ขายเนื้อหาทางเพศของตนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และมีกิจกรรมอดิเรกคือการไหว้พระในวัด ไปจนถึงการตั้งขบวน Pride Parade ในการเดินขบวนส่งเสริมสิทธิและความหลากหลาย

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายกองลอตเตอรี่ที่ไม่ถูกรางวัล

หมายเหตุ: ภาพถ่ายลอตเตอรี่ที่ไม่ถูกรางวัล (โดยผู้เขียน) ซึ่งเกิดจากความบังเอิญและเกิดขึ้นได้เนื่องจากการดำรงอยู่ของช่างภาพที่มีความสนิทสนมกับชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศ

ทางเพศ ซึ่งมีแกนนำในการจัดกิจกรรมเป็นชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศในช่วงปี พ.ศ. 2565

การ “มองเห็น” ความหลากหลายของชีวิตผ่านการสังเกตยังมีส่วนสำคัญในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ทั้งการถ่ายภาพ และในการสัมภาษณ์ผู้รับสารที่มีทุนแตกต่างกันในกลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศ/อดีตผู้ค้าบริการทางเพศที่ปรากฏในชุดภาพ เนื่องจากตลอดช่วงการถ่ายภาพสารคดีชุด The Iridescent Life ผู้เขียนพบว่า การกดทับผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมค่อนข้างเข้มข้น ทั้งคดีความและการเหยียดหยามทางสังคม แม้หลังจากการถ่ายภาพจะดำเนินผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในช่วงของการสัมภาษณ์ผู้รับสารสำหรับงานวิจัย การยินยอมเปิดเผยตัวตนของผู้ค้าบริการทางเพศก็ยังเป็นไปโดยจำกัด ทำให้การเข้าถึงการสัมภาษณ์ในส่วนดังกล่าวจำเป็นต้องยึดโยงกับบุคคลในภาพ ที่มีความยินยอมจะเปิดเผยตัวตนต่อสังคมในระดับหนึ่ง ซึ่งยังเป็นประโยชน์อีกแง่มุมหนึ่ง เพราะการที่ผู้เขียนสัมภาษณ์บุคคลในภาพโดยตรง ยังเป็นการศึกษาผ่านคนในที่ไม่ใช่แค่คนในของชุมชน แต่คือ “เจ้าของเรื่องตัวจริง” ของภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life

พื้นที่ต่อสู้ของวาทกรรม

การศึกษาผ่านภาพชุดยังสามารถสกัดเป็นองค์ความรู้ได้มากกว่ากระบวนการทางสัญญะ/ภาษาที่อยู่ในสารและการอ่านความหมายของผู้รับสาร แต่สามารถนำไปสู่การศึกษาบริบทรายรอบทางสังคมที่ปรากฏอยู่ระหว่างกระบวนการผลิตสารนั้น โดย Rose (2012) อภิปรายถึงการศึกษาภาพความเรียง (photo essay) หรือชุดภาพที่นำมาร้อยเรียงกันเป็นเนื้อหาว่า สามารถพิจารณาไปถึงบริบททางสังคมที่อยู่รายล้อมภาพถ่ายและการถ่ายภาพเหล่านั้น รวมไปถึงการใช้ภาพถ่ายในการกระตุ้นการตีความและอ่านความหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาภาพถ่ายความเรียงไม่ได้จำกัดอยู่ที่การศึกษาตัวภาพถ่ายในฐานะ “สาร” แต่ศึกษาภาพถ่ายในฐานะเครื่องมือในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงใช้ภาพถ่ายเป็นเครื่องมือในการเข้าหาองค์ความรู้ด้วยเช่นเดียวกัน

ภาพถ่ายสารคดีในฐานะเครื่องมือในการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นถึงการที่ภาพถ่ายสารคดียึดโยงกับบริบททางสังคมอย่างแนบแน่น ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ของวาทกรรมในสังคม ไปจนถึงการเข้าถึงเพื่อถ่ายภาพสารคดี ที่ฉายภาพการกดทับทางสังคมต่อผู้ค้าบริการทางเพศและการยอมรับการดำรงอยู่ของผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะมนุษย์

สำหรับการเป็นพื้นที่ต่อสู้ของวาทกรรมนั้น กระบวนการสะท้อนย้อนคิดในการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำไปสู่การอภิปรายผลลัพธ์ที่น่าสนใจใน 2 ระดับ คือ ระดับสำนึกของช่างภาพ และระดับของสังคมโดยรวม ที่ฉายภาพการต่อสู้เพื่อนิยามความหมายของความเป็นผู้ค้าบริการทางเพศ

ในระดับจิตสำนึกของช่างภาพ เป็นการต่อสู้ระหว่างคุณค่าของความเป็นภาพถ่ายที่ดีในทัศนะของช่างภาพกับการกำหนดภาพผ่านวาทกรรมสิทธิมนุษยชน เพราะช่างภาพอาจให้ความสำคัญกับภาพถ่ายที่นำเสนอได้ดีในสายตาของความเป็นมืออาชีพ คือ เร่งเร้าอารมณ์ นำเสนอองค์ประกอบชัดเจน มีแสง-สีดึงดูดสายตา สื่อสารชัด ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้อาจจะยึดอิงกับภาพตัวแทนแบบเดิม เพราะการสื่อสารที่ชัดและเข้าใจง่าย เพราะเชื่อมโยงกับภาพตัวแทน

แบบเดิม ที่ฝังอยู่ในการรับรู้ของผู้คนในสังคมอยู่แล้ว เช่น ภาพผู้ค้าบริการทางเพศแต่งตัวยั่วยวนใต้แสงไฟในย่านกลางคืน ที่สามารถสร้างความเข้าใจต่อผู้ชมภาพได้ทันทีว่า บุคคลในภาพคือผู้ค้าบริการทางเพศ เพราะเป็นลักษณะของภาพที่เชื่อมโยงกับการรับรู้ในวัฒนธรรมการมองของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การมุ่งถ่ายแต่ภาพที่ตรงกับความรับรู้และเข้าใจง่าย อาจทำให้ช่างภาพเผลอละเลยการมุ่งหาภาพถ่ายที่นำเสนอความเป็นมนุษย์มากขึ้น

การต่อสู้ของวาทกรรมในสำนึกของช่างภาพนี้ เกิดขึ้นทั้งในขั้นตอนของการออกแบบแนวคิดในการนำเสนอ การถ่ายภาพ และการคัดเลือกภาพ โดยในส่วนของการออกแบบแนวคิดในการนำเสนอนี้ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการวางรากฐานของวาทกรรมสิทธิมนุษยชนในสำนึกของช่างภาพ และเป็นดุจการวางเค้าโครงปฏิบัติในเป้าหมายและทิศทางการทำงานของช่างภาพว่า จะนำเสนอไปในทิศทางสิทธิมนุษยชนหรือไม่

ส่วนถัดมาในระดับการถ่ายภาพ คือ การต่อสู้เพื่อช่วงชิงการมองและการเลือกถ่ายของช่างภาพว่า ช่างภาพจะเลือกเข้าถึงสถานการณ์แบบใด เป็นเพียงสถานการณ์ที่ทำให้เห็นเพียงภาพจำของผู้ค้าบริการทางเพศในที่ทำงาน หรือสถานการณ์ส่วนตัวที่สามารถนำเสนอความเป็นมนุษย์ที่มีความหลากหลายของชีวิตได้ และเมื่อเข้าถึงแล้ว ช่างภาพใช้การถ่ายภาพและจัดวางองค์ประกอบในภาพแบบใดบ้างในการบันทึกภาพของผู้ค้าบริการทางเพศ เช่น เห็นบริบทรายล้อมที่ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศหรือไม่ เป็นต้น

ท้ายที่สุดคือ ในส่วนของการเลือกภาพ หรือการคัดกรองสารตั้งต้นที่เป็นผลลัพธ์จากการถ่ายภาพ มาคัดกรองร่วมกับแนวคิดการนำเสนอที่ช่างภาพตั้งทิศทาง ซึ่งหากในส่วนนี้วาทกรรมสิทธิมนุษยชนพ่ายแพ้ต่อสำนึกของช่างภาพที่มุ่งเน้นภาพที่ดึงดูดสายตา อาจทำให้ความหมายรวมของชุดภาพไม่ได้นำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศมากเท่าที่ควร และสร้างความหมายรวมของความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศอย่างชัดเจนและเข้มข้นไม่ได้

การเลือกภาพเพื่อหลีกเลี่ยงภาพที่มีลักษณะเพียงการดึงดูดสายตา แต่อาจตอกย้ำภาพความดึงดูดทางเพศ สามารถยกตัวอย่างได้ดังกรณีของภาพที่ 11 ซึ่งเป็นภาพที่ไม่ถูกเลือกใช้ในการนำเสนอภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life โดยทั้ง 3 ภาพถูกคัดกรองผ่านเกณฑ์ของเทคนิคและการให้ความหมายในขั้นแรกว่า เป็นภาพที่สื่อถึงงานอีกรูปแบบของผู้ค้าบริการทางเพศ ที่จัดห้องเพื่อถ่ายรูปจากนั้นขายภาพ-วิดีโอ เนื้อหาทางเพศของตนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แล้วจึงนำภาพที่อยู่ในกลุ่มเนื้อหาลักษณะเดียวกันมาคัดกรองหาภาพที่มีกระบวนการทางภาษาสามารถนำเสนอความเป็นมนุษย์ได้ดีที่สุดภายใต้เนื้อหาดังกล่าว รวมถึงมีความสอดคล้องกับภาพอื่นในชุดภาพ

ภาพที่ 11 ภาพที่ไม่ถูกเลือกนำเสนอในภาพถ่ายสารคดีชุด The Iridescent Life

หมายเหตุ: ภาพที่ไม่ถูกเลือก (โดยผู้เขียน)

ภาพที่ 11 นี้ ไม่ถูกเลือกนำเสนอ เนื่องจากท่าทางของบุคคลในภาพที่มีลักษณะท่าทางที่เย้ายวนทางเพศ ในขณะที่เปิดเผยเรือนร่างใต้แสงไฟที่มีสีสันฉูดฉาดขับเน้นการนำเสนอเรื่องทางเพศ อีกทั้งยังมีการจัดวางมุมภาพให้เห็นภาษาภาพของการ “จ้องมอง” โดยมีบริบทเนื้อหาอื่นประกอบอยู่น้อยกับภาพที่ถูกเลือกซึ่งจะอธิบายต่อไป

ภาพที่ 12 ห้องถ่ายภาพของผู้หญิงค้าบริการทางเพศ ซึ่งเป็นภาพที่ถูกเลือก

หมายเหตุ: ผู้ค้าบริการทางเพศ ตกแต่งห้องด้วยสีฉูดฉาดเพื่อถ่ายภาพสำหรับการขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (โดยผู้เขียน)

ในขณะที่ภาพที่ 12 แม้จะมีมุมมองภาพในลักษณะมุมกดเฉกเช่นเดียวกับภาพที่ 11 (ขวา และซ้าย) แต่ด้วยสิ่งที่ปรากฏในภาพมีลักษณะที่แตกต่างออกไป ไม่ว่าจะเป็นการหันหลัง ซึ่งปกปิดสายตาของการจ้องกลับมายังภาพ เหมือนดังภาพที่ 11 (ซ้าย) ที่สายตาของบุคคลในภาพสร้างความรู้สึกเย้ายวน หรือกระทั่งเมื่อเทียบกับภาพที่ 11 (ขวา) ที่มีลักษณะการจ้องเน้นไปยังเรือนร่างจากด้านหน้า ซึ่งเปิดเผยให้เห็นเรือนร่างของลักษณะทางเพศหญิง ผิดกับภาพที่ 12 ที่เป็นการหันหลัง และภาพรวมที่ดูเป็นการนำเสนอบรรยากาศการทำงานเพื่อถ่ายภาพของตน มากกว่าการยั่วล้อกับกล้องถ่ายภาพแบบภาพที่ 11 ทั้งซ้าย กลาง และขวา ซึ่งส่งผลให้การทำงานของภาพที่ 12 ต่อชุดภาพยังคงอยู่ในกรอบการนำเสนอเนื้อหาในส่วนความเป็นอาชีพที่ไม่ได้ขับเน้นความเป็นวัตถุทางเพศมากเกินไป

ในด้านการต่อสู้ของวาทกรรมระดับสังคม ภาพถ่ายสารคดีมีสถานะเป็นการต่อสู้ของวาทกรรมใน 2 จังหวะ คือ การช่วงชิงความหมายและความสนใจของช่างภาพ เพราะภาพถ่ายสารคดีจะไม่เกิดขึ้น หากช่างภาพไม่มองเห็นประเด็นที่จะทำและริเริ่มออกแบบแนวคิด สำรวจความเป็นจริง ไปจนถึงถ่ายภาพสารคดี ที่จะนำไปสู่การต่อสู้ของวาทกรรมในระดับสำนึก และจังหวะถัดมาคือ

การกลายสภาพเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนทางสังคมของภาพถ่ายสารคดี ซึ่งกลายเป็นหลักฐานยืนยันความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศที่ต้องตรงกับวาทกรรมสิทธิมนุษยชน

ภาพถ่ายสารคดีที่นำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศนี้แตกต่างจากภาพในสื่ออื่นๆ เนื่องจากรหัสของภาพถ่ายสารคดีที่กำหนดและสร้างการรับรู้โดยทั่วกันว่า สิ่งที่ปรากฏในภาพยึดโยงกับข้อเท็จจริง และต้องใช้เวลาในการถ่ายภาพเพื่อให้ได้มิติของเรื่อง ทำให้การดำรงอยู่ของภาพถ่ายสารคดีที่นำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ ถูกลงรหัสไปโดยอัตโนมัติว่า เป็นชุดภาพถ่ายที่เกิดขึ้นจากการสำรวจข้อเท็จจริง และสิ่งที่อยู่ในภาพคือข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือกว่าภาพของผู้ค้าบริการทางเพศในสื่ออื่น โดยเฉพาะในสื่อประเภท fiction ที่ผู้สร้างจะรังสรรค์ภาพของผู้ค้าบริการทางเพศแบบใดก็ได้

แม้ภาพถ่ายสารคดีจะสามารถรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศได้ ผ่านกระบวนการทางภาษาและการส่งต่อความหมาย แต่บทบาทของภาพถ่ายสารคดีในสังคมไทยที่อยู่ในสถานะของ “สื่อเฉพาะทาง” ไม่ได้เป็นสื่อประเภทที่เข้าถึงได้ง่ายแก่คนทั่วไปเหมือนสื่อประเภท fiction เช่น ละครโทรทัศน์ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ช่างภาพสารคดีที่อธิบายว่า การผลิตและนำเสนอภาพถ่ายสารคดีในประเทศไทยไม่ได้มีสำนักข่าวหรือองค์กรสื่อให้ทุนหรือเวลาในการผลิตมากนัก ทำให้มีข้อจำกัดหลากหลายแง่มุม ทั้งในกระบวนการผลิตและการหารายได้ของช่างภาพ ส่งผลต่อเนื่องให้การผลิตภาพถ่ายสารคดีที่นำเสนอการขับเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงภาพจำของกลุ่มคนในสังคมมีอยู่อย่างจำกัด

อย่างไรก็ตาม การมีอยู่ของภาพถ่ายสารคดีที่มีลักษณะการรื้อสร้างภาพตัวแทนที่เหมารวมต่อบุคคลที่ถูกกดทับในสังคม ก็เป็นสิ่งที่จำเป็น สำคัญและควรค่าแก่การผลิต รวมถึงผลักดันให้เกิดการนำเสนอในสังคม เนื่องจากการดำรงอยู่ของภาพถ่ายสารคดี เช่น The Iridescent Life จะกลายเป็น “เมล็ดพันธุ์” แห่งการรื้อสร้างภาพตัวแทน ให้ผู้ชมภาพได้เห็นและรับรู้ความหมายที่แตกต่างออกไป ผ่านการนำไปใช้ในฐานะเครื่องมือต่อสู้ของวาทกรรมต่อต้าน/วาทกรรมรื้อถอน ซึ่งในที่นี้คือ วาทกรรมสิทธิมนุษยชน โดยมีการยืนยันความน่าเชื่อถือ

ของภาพตัวแทนใหม่ซึ่งทรงพลังกว่าภาพตัวแทนในสื่อแบบอื่น เนื่องจากภาพถ่ายสารคดีมีข้อบังคับและการเข้ารหัสในฐานะการยึดโยงกับ “ข้อเท็จจริง”

ภาพถ่ายสารคดีในฐานะบันทึกทางสังคม

หากพิจารณาการเป็นพื้นที่ต่อสู้ของวาทกรรมของภาพถ่ายสารคดีในระดับของสังคม สามารถอธิบายได้ว่า ความสำคัญประการหนึ่งของภาพถ่ายสารคดีในการศึกษาวิจัยคือ ตัวภาพสารคดีนั้นสามารถถูกนำมาใช้ในระดับของการเป็นบันทึกปรากฏการณ์ หรือสภาวะทางสังคมของเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในภาพ ทั้งนี้ ข้อบังคับที่ต้องยึดโยงกับข้อเท็จจริงก็ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและเสริมพลังของการสะท้อนการดำรงอยู่ของข้อเท็จจริงในภาพถ่ายสารคดี

การมีสถานะเป็นบันทึกทางสังคมนี้ ไม่ได้แสดงให้เห็นเพียงเนื้อหาในภาพ แต่แสดงให้เห็นผ่านประสบการณ์ของช่างภาพที่ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและผู้คนระหว่างการถ่ายภาพ ซึ่งเมื่อเทียบเคียงแล้ว การใช้กระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ในการถ่ายภาพสารคดีในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เปรียบได้กับกระบวนการสำรวจปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยการสังเกตการณ์และมีส่วนร่วม ผ่านการถ่ายภาพโดยตัวผู้วิจัย ที่กระตุ้นให้เกิดปรากฏการณ์ขึ้นต่อหน้าผู้วิจัย หรือนำพาผู้วิจัยไปสู่การสัมผัสกับประสบการณ์หรือปรากฏการณ์และกลายมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์

กระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ที่ผู้เขียนใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกระบวนการที่ถูกหยิบยืมมาจากแนวคิดอัตชาติพันธุ์วรรณนา (autoethnography) ที่ใช้ประสบการณ์ของตัวผู้วิจัยในฐานะข้อมูลในการศึกษา โดยกระบวนการนี้มีลักษณะที่ทำให้ผู้เขียนดำรงอยู่ใน 2 บทบาท คือ เป็นทั้งนักวิจัย และเป็นทั้งช่างภาพเจ้าของประสบการณ์เชิงประจักษ์ที่ปรากฏขึ้น จะถูกนำมาแปรเปลี่ยนเป็นข้อมูลในการศึกษา หรือที่ อนิรุทธิ์ สมเสาร์ (2568) นิยามว่า “หนึ่งบุคคล สองสภาวะ” คือ บุคคลที่มีหน้าที่แยกขาดจากกัน แต่มีตัวตนสภาวะภายใน และประสบการณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่อาจแยกจากกันได้ ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในบทบาท “คนใน” ของความเป็น

ช่างภาพสารคดี และสามารถเข้าถึงข้อมูลทั้งในส่วนของประสบการณ์ และบริบทของพื้นที่วิจัย

ในกรณีการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนในฐานะผู้วิจัยและช่างภาพได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตกระบวนการออกแบบภาพ-ถ่ายภาพ-คัดเลือกภาพ ในฐานะคนในของความเป็น “ช่างภาพสารคดี” ที่ปฏิสัมพันธ์กับประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศผ่านสภาวะในสำนึกและประสบการณ์ของตัวผู้เขียน ที่ยังทำให้เข้าถึงบริบทของประเด็นเรื่องผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทยในช่วงเวลาของการถ่ายภาพสารคดี ที่สะท้อนให้เห็นการทำงานของวาทกรรมกดทับ-รื้อถอนในประเด็นนี้อีกด้วย

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ภาพถ่ายสารคดีเป็นการสำรวจหรือเข้าไปมีส่วนในการบันทึกปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น เป็นไปเนื่องจากลักษณะการเล่าเรื่องของภาพถ่ายสารคดีที่ต้องใช้ตัว “ภาพ” ในฐานะประจักษ์พยานของเรื่องเล่า ไม่สามารถใช้เสียงบรรยายผ่านตัวผู้ผลิตสารได้เหมือนภาพยนตร์สารคดี ทำให้สถานะความเป็นประจักษ์พยานในการมองเห็นนี้ชัดเจนมากขึ้น เพราะต้องมีอยู่ในภาพจึงจะสื่อความหมายได้ ไม่สามารถใช้เสียงของตัวผู้บรรยายบอกเล่าได้

แม้ในกระบวนการผลิตจะมีการเลือกถ่าย หรือคัดเลือกภาพก่อนนำเสนอแล้วก็ตาม แต่โดยกติกาข้อบังคับของภาพถ่ายสารคดีที่กำหนดไว้ ก็เป็นการยืนยันว่า ภาพที่ปรากฏย่อมต้องมี “ข้อเท็จจริง” ปรากฏอยู่ กระทั่งการต้องเข้าถึงสถานการณ์เพื่อนำเสนอสิ่งที่อยู่ใน “ภาพ” ให้ได้ เพื่อตอบโจทย์กติกาข้อบังคับการนำเสนอด้วยภาพนั้น ดังนั้น การมีอยู่ของภาพถ่ายสารคดีก็ยังเป็นการตอกย้ำโดยนัยว่า ตัวช่างภาพเองต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและการเปลี่ยนแปลงของเรื่องที่ตนจะนำเสนอ เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ภาพ” นั้น ช่างภาพจะเสกสรรค์ปั้นแต่งสิ่งที่ไม่มีอยู่ ผ่านการขยับเขยื้อนทั้งคนและสิ่งของที่ไม่ดำรงอยู่อย่างสอดคล้องกับเรื่องที่จะนำเสนอเข้ามาในเฟรมภาพไม่ได้ ทำให้การนำเสนอภาพถ่ายสารคดีมีข้อบังคับที่ยึดโยงและกลายเป็นการยืนยันความหนักแน่นของข้อเท็จจริง และสร้างความสมจริงต่อผู้ชมภาพด้วยรหัสของความเป็นภาพถ่ายสารคดี

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนติดตามบันทึกภาพและสังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การบันทึกภาพผู้ค้าบริการทางเพศในพื้นที่สถานบันเทิง พื้นที่ส่วนตัว ไปจนถึงปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคม และการมีอยู่ของภาพแต่ละส่วน ก็เป็นการยืนยันว่า องค์ความรู้ที่ได้ผ่านการสังเกตนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นหลักฐานว่าตัวผู้วิจัยได้อยู่ในพื้นที่เหล่านั้นจริง

บริบททางสังคมแวดล้อมระหว่างการผลิตภาพถ่ายสารคดี

บริบททางสังคมที่ผู้เขียนพบระหว่างการผลิตภาพถ่ายสารคดีเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการต่อสู้ของวาทกรรมกดทับและวาทกรรมรื้อถอนในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศ ผ่าน 2 ประเด็นหลักคือ (1) ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้เขียนในบทบาทของช่างภาพสารคดีได้เข้าไปเป็นพยานต่อปรากฏการณ์เหล่านั้น รวมถึงการถ่ายภาพที่ทำให้เกิดพยานทางวัตถุของปรากฏการณ์ผ่านภาพถ่าย (2) เงื่อนไขในการถ่ายภาพที่ “การถ่ายภาพสารคดี” เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ต่อตัวผู้เขียนในฐานะช่างภาพ และกลายเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงปรากฏการณ์ในประเด็นผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทย

สำหรับปรากฏการณ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อนักวิจัย-ช่างภาพ ในฐานะพยานของการต่อสู้ของวาทกรรมในสังคม เริ่มจากการออกแบบแนวคิดเพื่อถ่ายภาพ ที่ผู้เขียนพบว่า ปฏิสัมพันธ์ของตนต่อประเด็นเรื่องผู้ค้าบริการทางเพศเกิดจากการเห็นข้อมูลการผลักดันข้อกฎหมายและสิทธิของผู้ค้าบริการทางเพศโดยมูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) ทำให้ผู้เขียนในบทบาทของช่างภาพเข้าไปปฏิสัมพันธ์ในประเด็นนี้ และเริ่มออกแบบการถ่ายภาพสารคดีที่นำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศว่า ต้องการนำเสนอชุดภาพถ่ายที่นำเสนอความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ เพื่อให้สังคมเห็นถึงข้อเรียกร้องของภาคประชาสังคมและชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศ ก่อนที่ตัวช่างภาพจะกลายเป็นพยานสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งที่เห็นและบันทึกด้วยกล้องของตน ซึ่งนำเสนอสภาวะของผู้ค้าบริการทางเพศในช่วงเวลา ณ การถ่ายภาพนั้นๆ

หากพิจารณาบริบททางสังคม พบว่า ความตื่นตัวของประเด็นเรื่องเพศและความหลากหลายทางเพศของสังคมได้ส่งผลต่อเนื่องถึงการถ่ายภาพสารคดีเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศ เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาที่ช่างภาพสามารถถ่ายภาพสารคดีเรื่องนี้ได้มากขึ้น นับจากการหยุดพักไปขณะหนึ่งเพราะข้อจำกัดด้านการเผยแพร่และเข้าถึงผู้ค้าบริการทางเพศ ในช่วงปี พ.ศ. 2559 หลังจากถ่ายและเผยแพร่สารคดีบางส่วนในประเด็นผู้ชายค้าบริการทางเพศเป็นชิ้นแรกของผู้เขียน ต่อมาปี พ.ศ. 2563-2564 การชุมนุมด้านการเมืองของเยาวชนได้นำไปสู่การวิพากษ์คุณค่าในสังคมในหลายประเด็น และความหลากหลายทางเพศเองก็เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ถูกนำเสนอขึ้นอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งเกิดการเดินขบวนเรียกร้องความหลากหลายทางเพศบนถนนสีลม หรือ Pride Parade ครั้งแรก ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 และตามมาด้วย Pride Parade ที่จัดโดยชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศในพัทยา อย่าง Pattaya Community Pride ก่อนจะจัดต่อเนื่องยาวนานถึง 3 ปี และหยุดการจัดงานไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลก ที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ สั่งให้ USIAD ซึ่งเป็นองค์กรให้ทุนภาคประชาสังคมที่สำคัญหยุดการดำเนินการ ทำให้ภาคประชาสังคมจำนวนมากในไทยไม่มีงบประมาณในการจัดการกิจกรรม รวมถึงมูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) ที่อาศัยงบประมาณส่วนหนึ่งจากองค์กรนี้ และเป็นหนึ่งในแกนนำหลักของกิจกรรม Pattaya Community Pride

การเกิดขึ้นของ Pattaya Community Pride ในช่วงปี พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นถึงการยอมรับการดำรงอยู่ของผู้ค้าบริการทางเพศในสังคมไทยที่มีมากขึ้นผ่านช่วงเวลา และทำให้การเข้าถึงเพื่อการถ่ายภาพเป็นเรื่องที่ง่ายดายมากขึ้น เพราะในช่วงปี พ.ศ. 2559 ที่ช่างภาพใช้การสร้างความคุ้นเคยเพื่อให้สามารถถ่ายภาพได้เป็นระยะเวลาหลายเดือน และยังต้องถ่ายภาพในลักษณะที่ไม่แสดงใบหน้าของผู้ค้าบริการทางเพศ เปลี่ยนเป็นสามารถเข้าถึงผู้ค้าบริการทางเพศรายใหม่ๆ ได้ เช่น ผู้ค้าบริการทางเพศที่ทำงานในเลานจ์ ไปจนถึงมีผู้ค้าบริการทางเพศที่ยินดีเปิดเผยใบหน้าในภาพถ่าย

ในขณะเดียวกัน ประสบการณ์ของช่างภาพที่นำประเด็นเรื่องผู้ค้าบริการทางเพศไปนำเสนอให้องค์กรสื่อเผยแพร่ ก็สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมในด้านการยอมรับของสื่อต่อผู้ค้าบริการทางเพศ ที่องค์กรสื่อปฏิเสธการเผยแพร่สารคดีเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศที่นำเสนอด้านความเป็นชีวิตและเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ โดยใช้ข้ออ้างเรื่อง “ความแรงของเนื้อหา” ที่เกินบรรทัดฐานทางสังคมไทย ทว่าเมื่อเวลาเปลี่ยนไป พื้นที่การนำเสนอขององค์กรสื่อเข้าสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น และมี “ผู้เล่น” หรือองค์กรสื่อขนาดเล็กเข้าสู่นิเวศของสื่อออนไลน์ การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นทางเพศกลับกลายเป็นเรื่องน่าสนใจที่ตัวช่างภาพที่มีผลงานอยู่เดิมได้รับการติดต่อให้ถ่ายภาพในประเด็นข้างเคียง เช่น การขายเนื้อหาทางเพศในสื่อออนไลน์อย่างเว็บไซต์ Onlyfans เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ฉายภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเด็นขององค์กรสื่อสารมวลชน ที่มีทัศนคติในการนำเสนอภาพของผู้ค้าบริการทางเพศที่เปลี่ยนไป และยอมรับการนำเสนอภาพในฐานะมนุษย์ของผู้คนในอุตสาหกรรมทางเพศมากขึ้น

นอกจากการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและการยอมรับของสื่อ ปฏิเสธไม่ได้ว่า การเปิดเผยตัวตนของผู้ค้าบริการทางเพศต่อช่างภาพมีส่วนสำคัญในการถ่ายภาพสารคดี เนื่องจากภาพถ่ายสารคดีมีตัวแปรสำคัญในการผลิตคือการเข้าถึงข้อเท็จจริงที่สามารถถ่ายภาพได้ ดังนั้น การจะนำเสนอภาพถ่ายชีวิตของผู้ค้าบริการทางเพศที่เน้นมิติความเป็นมนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีผู้ค้าบริการทางเพศปรากฏอยู่ในภาพ ซึ่งหมายความว่า ต้องมีผู้ค้าบริการทางเพศ ยินยอมเปิดเผยตัวตน และชีวิตรอบข้างของตนแก่ช่างภาพและกล้องถ่ายภาพ หากไม่เช่นนั้นแล้วภาพถ่ายสารคดีเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะขาดภาพของ “ผู้ค้าบริการทางเพศ” ที่มากกว่าการเดินถ่ายตามท้องถนน ซึ่งไม่สามารถนำเสนอสภาวะของผู้ค้าบริการทางเพศในฐานะมนุษย์ที่มีความหลากหลายในชีวิตได้อย่างครบถ้วน

แม้สังคมจะมีการเปิดรับการดำรงอยู่ของผู้ค้าบริการทางเพศมากขึ้นหลังช่วงปี พ.ศ. 2564 แต่การเปิดเผยตัวตนของผู้ค้าบริการทางเพศก็ยังมีข้อจำกัด

โดยผู้ค้าบริการทางเพศที่พร้อมจะเปิดเผยตัวตนเพื่อแสดงความเป็นมนุษย์ของตน ก็มีเส้นแบ่งของความเป็นส่วนตัวที่ไม่อาจเปิดเผยได้ คือ ผู้ค้าบริการทางเพศจะเลือกเปิดเผยบุคคลใกล้ตัวของตนต่อช่างภาพในระดับคู่รักเท่านั้น แต่จะไม่เปิดเผยและไม่ให้ช่างภาพเข้าถึงบุคคลที่เป็นครอบครัวและเกี่ยวพันกันด้วยสายเลือด เช่น พ่อ แม่ และลูก ซึ่งปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นความกดทับทางสังคมที่ผู้ค้าบริการทางเพศเผชิญ จนเลือกที่จะเปิดเผยตนเพียงในระดับสายสัมพันธ์ในเชิงระนาบ แต่ไม่พร้อมจะเปิดเผยตัวตนให้ภาพถ่ายนำเสนอสายสัมพันธ์ในทางสายเลือด เพราะความเสี่ยงที่ครอบครัวของตนจะได้รับ อาทิ ลูกถูกกลั่นแกล้งและเหยียดหยาม เป็นต้น ต่างจากการเปิดเผยภาพของตนและคู่รักที่สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงที่ทั้งคู่อาจได้รับจากสังคมได้ง่ายกว่า

เมื่อพิจารณาถึง “ความเป็นบันทึกทางสังคม” สามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยชิ้นแสดงให้เห็นว่า ภาพถ่ายสารคดีไม่ได้เป็นตัวบันทึกเรื่องราวหรือนำเสนอประเด็นของสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ตัวประสบการณ์ของช่างภาพ และสิ่งที่ไม่ปรากฏในภาพเองก็เป็นส่วนหนึ่งของบันทึกทางสังคมนี้ด้วย กล่าวอีกนัยคือ งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้นำเสนอ “การถ่ายภาพสารคดี” ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศ ที่ช่างภาพประสบพบเจอในระหว่างการผลิตภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life ผ่านกระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection)

สรุป

จากที่อภิปรายมาในบทความนี้ สามารถกล่าวได้ว่า การศึกษาการถ่ายภาพสารคดีในการศึกษาวิจัยเรื่อง *การรื้อสร้างภาพตัวแทนของผู้ค้าบริการทางเพศในประเทศไทยผ่านการถ่ายภาพสารคดี: กรณีศึกษาภาพถ่ายสารคดี The Iridescent Life* ไม่ใช่เพียงการศึกษาในแง่ของกระบวนการสื่อสารหรือตัวเนื้อหาสาร แต่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นกระบวนการศึกษาที่เกี่ยวโยงกันหลายส่วน ทั้งประเด็นของอำนาจในวาทกรรมที่ส่งต่อมายังสารและบริบทสังคม ไปจนถึงการผลิตตัวสารที่เชื่อมโยงถึงปรากฏการณ์ทางสังคม และสะท้อนผ่านกระบวนการ

ถ่ายภาพด้วยการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ของช่างภาพ ที่อยู่ในบทบาท “หนึ่งบุคคล สองสภาวะ” ซึ่งเป็นบูรณาการระหว่างการเป็นนักวิจัยและช่างภาพสารคดีวิชาชีพเข้าด้วยกัน

ในส่วนของการรื้อสร้างภาพเหมารวมของผู้ค้าบริการทางเพศ สามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ ภาพถ่ายสารคดีสามารถรื้อสร้างได้ในลักษณะของการสร้าง “เมล็ดพันธุ์” สำหรับการเปลี่ยนแปลง และใช้ผลงานภาพถ่ายสารคดีนั้นในการส่งต่อชุดความคิดที่น่าเชื่อถือ-มีพลังในตัวเองจากลักษณะของความเป็นภาพถ่ายสารคดีที่ลงรหัสของการยึดโยงกับข้อเท็จจริง ทั้งนี้ ในการรื้อสร้างผ่านการผลิตภาพถ่ายสารคดี ตัวช่างภาพก็ต้องระลึกรู้ต่อลักษณะของภาพ เทคนิคของภาพ และการทำงานของภาษาภาพ เพื่อให้การนำเสนอชุดภาพสามารถเป็นไปภายใต้ชุดความหมายที่กำหนด ในกรณีนี้คือ “ความเป็นมนุษย์” ที่ต้องอาศัยการสังเกตและมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้ค้าบริการทางเพศ เพื่อให้ตัวช่างภาพ “มองเห็น” ความเป็นมนุษย์ของผู้ค้าบริการทางเพศ และนำมาออกแบบ ไปจนถึงถ่ายภาพเพื่อจัดทำเป็นภาพถ่ายสารคดีได้

สำหรับกระบวนการสะท้อนประสบการณ์ (self-reflection) ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้เป็นเพียงการเขียนจากบันทึกและความทรงจำ แต่เป็นการสกัดการคิด การกระทำ และสิ่งที่ปรากฏขึ้นต่อหน้าผู้เขียน จากนั้นสกัดสำนึกคิด การต่อสู้ในห้วงขณะความคิดผสมผสานเข้ากับประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้สัมผัสผ่านการดำรงอยู่ในสถานะของช่างภาพ นำไปสู่การแสดงให้เห็นถึงสถานะการเป็น “พื้นที่ต่อสู้ของวาทกรรม” ทั้งในบริบทสังคมที่แวดล้อมการถ่ายภาพสารคดีเกี่ยวกับผู้ค้าบริการทางเพศ และพื้นที่ต่อสู้ภายในสำนึกของช่างภาพ ระหว่างการให้คุณค่าต่อภาพถ่ายที่มีคุณค่าตามสายตานักวิชาชีพที่อาจตอกย้ำภาพตัวแทนแบบเดิม กับการให้คุณค่าต่อวาทกรรมสิทธิมนุษยชนที่จะสามารถรื้อสร้างภาพตัวแทนผู้ค้าบริการทางเพศขึ้นใหม่ได้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความเกี่ยวโยงทางสังคม ยังพบว่า ภาพถ่ายสารคดีและการถ่ายภาพสารคดีในการศึกษาวิจัยนี้ยังมีสถานะเป็น “พยานและหลักฐาน” ของสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บันทึกให้เห็นถึงการยอมรับผู้ค้าบริการทางเพศที่มากขึ้นในสังคม ทั้งจากบริบทสังคม-การเมือง และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยในฐานะช่างภาพที่ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรสื่อในการเผยแพร่ภาพถ่ายสารคดีในประเด็นดังกล่าว ทว่า แม้ผู้ค้าบริการทางเพศจะได้รับการยอมรับมากขึ้นผ่านยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่การศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของความกดทับที่ยังหลงเหลืออยู่ ผ่าน “เส้นแบ่งความเป็นส่วนตัว” ที่ผู้ค้าบริการทางเพศยังไม่พร้อมเปิดเผยตัวตนต่อครอบครัวสายเลือด เนื่องจากความเสี่ยงจากการเหยียดหยามในสังคม

กล่าวโดยสรุป ภาพถ่ายสารคดีไม่ใช่เพียงผลผลิตทางการสื่อสาร แต่เป็นกระบวนการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนของช่างภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกทางสังคมที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงและอำนาจของวาทกรรมในสังคมไทยอย่างแนบแน่น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤต โสดาลี (2564), "โครงสร้างสังคมและวิถีของหญิงโสเภณีที่อยู่ในวรรณกรรมไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2480-2509", *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา,* 29(1): 1-23.

กำจร หลุยยะพงศ์ (2555), "อำนาจและการต่อสู้เชิงอำนาจในภาพยนตร์เรื่อง *The Good Woman of Bangkok", วารสารศาสตร์,* 5(2): 23-46.

ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2550), *เมื่อผู้หญิงคิดจะมีหนวด การต่อสู้ "ความจริง" ของเรื่องเพศในสภาผู้แทนราษฎร,* กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ธีรยุทธ บุญมี (2557), *มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault),* กรุงเทพฯ: วิภาษา.

ธุวพล ทองอินทราช และคณะ (2564), "วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยปัจจุบัน (พ.ศ. 2540-2563)", *วารสารหาดใหญ่วิชาการ,* 21(1): 187-204.

ธุวพล ทองอินทราช และโชติสา ขาวสนิท (2562), "วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทย", *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี,* 6(2): 67-90.

นพมาตร พวงสุวรรณ (2545), *ภาพโสเภณีในนวนิยายไทยกับความเป็นจริงทางสังคม*, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยกาญจน์ กาญจนบุรางกูร, (2563), *การประกอบสร้างความหมายนางเอกโสเภณีผ่านละครโทรทัศน์ในประเทศไทย,* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารศึกษา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพลิน กิตติเสรีชัย และคณะ (2564), "โลกาภิบาลการคุ้มครองสิทธิของผู้ให้บริการทางเพศ", *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,* 47(2): 30-44.

อนิรุทธิ์ สมเสาร์ (2568), "ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ 'อัตชาติพันธุ์วรรณนา'", *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,* 21(1): 257-289.

อัญมณี ภักดีมวลชน และคณะ (2562), "ภาพตัวแทนของโสเภณีในละครโทรทัศน์", *วารสารการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,* 2(3): 26-50.

ภาษาอังกฤษ

Bate, D. (2020), *Photography: The Key Concepts,* New York: Routledge.

Hall, S. (2013), "The Work of Representation", in Hall, S. et al. (eds.), *Representation,* London: Sage.

Price, D. (2015), "Surveyors and Surveyed: Photography Out and About", in Wells, L. (ed.), *Photography: A Critical Introduction,* New York: Routledge.

Rose, G. (2012), *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials,* London: Sage.

สื่อออนไลน์

นทธร เกตุชู (2566), “หญิง ยา คนมีสี ซากปรักหักพังบนสุสานเด็กหลุดวงเวียน 22” [Image], สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2567 จาก https://decode.thaipbs.or.th/20230209-dropout-wongwian22/

วรุตม์ พงศ์พิพัฒน์ (2561), “เส้นทางที่เลือกไม่ได้ของ ‘ผู้ชายขายตัว’”, The101 world, สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2567 จาก https://www.the101.world/male-prostitution-in-thailand/

Getty Images (2016), “A Thai Prostitute Shows Off Her ‘Goods’ to Passersby” [Image], retrieved 2 June 2023 from https://www.thesun.co.uk/news/1537249/thai-government-vows-to-shut-down-the-countrys-world-famous-brothels-and-sex-bars/

THE STANDARD TEAM (2564), “‘ศีลธรรมอันดี’ กับ ‘OnlyFans’ สรุปปม ‘ไข่เน่า’ ถูกจับ หลังทำคอนเทนต์ลง OnlyFans”, สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2567 จาก https://thestandard.co/onlyfans-kai-nao-conclusion/

World Press Photo (n.d.), “2024 Contest Code of Ethics”, World Press Photo, retrieved 2 June 2023 from https://www.worldpressphoto.org/contest/2024/code-of-ethics